

cerkev Kristusovega vnebohoda, kamor ima le par korakov. Videl sem jo že dostikrat, ko je klečala v zadnji klopi in iskreno molila, toda nagovoriti je ne maram na svetem kraju.“

„Hvala Bogu!“ vzdihne pekar, ki je sedel na koncu mize in prestavljal svoje dolge noge. Na obrazu se mu je poznala skrb zadnjih tednov.

„Poslušajta me, prijatelja moja! Nič več ne smeta prikrivati nesrečne ženske. Mestni sodnik je nekaj izvohal. Mladi Grabnar leta za tisto ptičico, ki je Suzani izkopala brezno pogube. Tako mi je vsaj pravila golobičica Tekla, ki vé za vse take ljubavne spletké. In ta mladenič je iz Špelice spravil marsikaj, kar je sicer hotela zamolčati. To pa vesta, da mladi Grabnar svojemu očetu ne bo prikriival skrivnostij, kateere nočnega čuvaja tako zanimajo, odkar sodnikov sluga Sova zdravi svoje rane na postelji. Dopoldne smo imeli preiskavo zaradi neke tatvine, in ob tej priliki sem ujel nekaj pogovora, ki sta ga imela sodnik Amšelj in Adam Weiss. Zato vama svetujem, naj se Tramterica sama ovadi pri sodniku. Za njeno oprostitev bomo pa že skrbeli.“

Tako je govoril potihoma svetovalec Kumberg, prijatelja pa sta molčala.

„Tudi jaz bi mislil tako“, izpregovori naposled Žlebnik. „Stvar se je že nekoliko pozabila, in mislim, da dobodemo pomoči tudi od druge višje strani, od škofa samega. Za meščane se rad potegne, saj je sam meščanski sin, in brat njegov je mestni svetovalec.“

„Zgôdi se božja volja!“ potrdi pekarski mojster in hlastno potegne iz barvane majolike.

„Še nekaj zate, predragi Lichtenberg! Sodnik Amšelj ti je precěj gorak. Omenil mi je zadnjič,

da pečeš premajhen in prelahak kruh. Tako vsaj sta se proti njemu izrekla pekarska nadzornika, ki tehtata kruh v pekarski kruharni. Pristavil je celó, da te misli dejati na potapljavko v Ljubljano.“

„Kaj? Jaz, pošteni meščan in tolikoleten sodrug pekarske zadruga? To je golo maščevanje. Le čakaj, ti smetana mestnega sodnika! Jaz ti že pokažem, kdo je Lichtenberg!“

Pekarski mojster je začel kričati, da je Tekla prihitela izza lëse:

„Kaj se hudujete, gospod Lichtenberg? Ali prinesem še vsakemu merico?“

„Ne!“ izpregovoré vsi trije kmalu, plačajo in odidejo.

Lichtenberg je hitel razburjen domov, kjer si je Košica že dal dobro postreči po gospodinji. Toda nič kaj dobre volje ni bil pekar.

„Pojdi domov in reci tisti tvoji deklini, da ji iztrgam jezik, če ne bo molčala in storila tako, kakor sem ti zadnjič napovedal.“

„Ne bojte se, gospod mojster! Dekle zna molčati kakor svetnik na oltarju.“

„Ne čvekaj mi, ampak opravi tako, kakor sem rekel.“

Vicedomski vratar je spoznal, da danes ni dobro z Lichtenbergom črešenj zobati, in takoj je odrinil, spravivši v malho belo trento.

Lichtenberg se je jezil še dolgo časa proti svoji ženi nad sodnikom Amšeljem, zmerjal svoje pomočnike ter hodil iz izbe v izbo, ugibajoč, kako bi se znosil nad mestnim sodnikom.

A tudi vratar Košica je rogovilil v svojem stolpu ter se hudoval nad Špelico, ki ga pa ni poslušala. Pobrala je svoje stvari ter bežala naravnost na Stari trg v Cividatorjevo gostilno.

(Dalje)

Materina obluba.

(Povest. — Spisal Dobrávec.)

I.

Le igrajte naprej,
Moja Urška gre zdej!
Stara národna.

Jesensko jutro, oblačno in čemerno, je pogledalo v Potočje, malo vas pod Vremščico. Povsodi še tihota, le psi so se oglašali na dvoriščih, budeč svoje gospodarje, da je že beli dan in treba zapustiti postelje ter začeti delo. Popolnoma nevšečen je moral biti pasji lajež onim mladim ljudem, ki so sinoči in še pozno čez polnoč veselo rajali na plesišču. To so bile radostne urice potoški mladini.

Bilo je namreč včeraj cerkveno opasilo, ki nima niti pravega značaja — ne vem, po čegavi ustanovi —, če se zvrši brez plesa.

Po širnem dvorišču stopa Kalinova gospodinja, ženska v najboljših letih. Njen obraz kaže odločnost in neustrašenost. Danes je sama na vse zgodaj po koncu. Piščeta jo oblegajo z jedne, kokoši in jarčice z druge strani; tam-le pa kokodaka ponosni petelin ter vabi s svojim kokodakanjem tudi sosednjo perjad na zajutrek. Ali danes se je vsemogočni gospodar domače in sosednje perjadi popolnoma uštel v svojih računih. Ne samo, da jim ni Kalinka prinesla ničesar, še celó jezno jih je zapodila od sebe,

in vojvoda velikih kakor tudi malih kokošij je jezno zakokodakal na gnoju, češ: ali nismo mi vaši? Glasno vriščaje se je razpršila perutnina na vse strani, kakor da se je zapodil vanje sam srpogledi jastreb. Gospodinja je stopala jezno mimo njih ter prevrgla stare konjske jasli pred hlevom, a vedno se je zvedavo ozirala v okno nad seboj, kakor da prav od tam prihaja vsakoršno zlo na hišne prebivalce.

Začela je prav glasno ta-le samogovor:

„Danes smo zaspani, sinoči smo bili razbrzdani. Bomo videli, kdaj se vzdigne gospodična Zala. Sinoči se ji je tako mudilo spat, kakor da je prečula vsaj polovico štiridesetdnevnega posta, seveda, potem smo pa skrivaj iz sobice smuknili na pod in od tam na ples. Gospodična rada pozabi, da treba slušati mater. Ljubše ji je kratkočasje s Hribarjevim Janezom, kakor prijazni nasveti lastnega očeta. Tam smo popivali — in plesali — ha! — veselo življenje! — Mater slušati in iti spat ob času kot poštena dekleta, to ni več v navadi. — No, mi nismo gospôda in tudi ne bomo, ako Bog dá. Sedanji svet je že ves narobe: po noči ples, po dnevu spanje, v nedeljo greh; Hribarjev Janez je več, kakor oče in mati. Vse kaže, da moram po sosedovo deklo. Vsi pivški godci, da je res! Moram in moram, kdo mi sicer pomolze krave ter mi pomaga opraviti v kuhinji? Jaz sem že prestara za na ples, a za delo — tudi . . .“

Ni sicer s tem še nehal neprijazni samogovor, toda okno se ni še razgrnilo, kam celó odprlo! Dična Zalica je namreč prav še tako trdno spala, kakor v materinem naročju. Zalica je cvet potoških deklet, in če tako plesalko motijo, mamijo in ustavlja jo, kdo bi se čudil, ako potem res ostane in prepleše velik del noči. Kako sladko je potem spanje!

Zalici se je sinoči res dobro godilo.

Mladenci so si šepetali, da je najlepša, najspretnejša plesalka, in katere deklice ne ogreje taka pohvala, posebno še, če je jedini otrok bogatih roditeljev, ki prav kmalu zapišejo njej svoja širna posestva! Plesala je, da se je vse kadilo. Saj ji je povedal tudi Hribarjev Janez na uhó, da je brhko deklo in njemu tako všeč, kakor nobena druga ženska pod solncem. Na rokah bi jo nosil, ko bi mu Bog naklonil Zalico v zakon. Zalica je zardevala in se prijazno smehljala . . .

Pozneje se je celó Janez sporekel z odličnejšimi mladenci iz domače in sosednih vasij ter naklestil v svoji jezi dva ali tri, pa pozneje se je obrnila bojna sreča, da so drugi trije ali štirje naklestili njega ter mu pretipali kosti po telesu. Seveda ni bil Zalici zato nič manj všeč,

zakaj znal se je postaviti kot pravi junak, ki bi ustrahoval, če potrebno, tudi po! vasi.

Zalici je bil sladak kakor med, zato pa tudi drag in ljub.

Kokoši in druga pernata sitnost se je že drugič zbrala na dvorišču in siloma hotela v kuhinjo, ko je Kalinova Zalica — osemnajstletno deklo, — še vedno sanjala o svojem Janezu. Spodaj v kuhinji so padala polena kakor slučajno na tla, zvenčali so kotli, brenčale ponve in odmevale kozice kakor v znani nemški pesmi „Mačke in hišni gospodar“, ali pa v oni, ko so priredili kotli, ponve, pokrivači in druga posoda s skledami, lonci, latvicami, škafi, pomivalniki in drugim orodjem domač koncert. Loputala so vrata kar sama ob sebi, živina v hlevu je pa mukala in tulila, kakor za stavo.

Ondaj prikrevlja ob palici po stopnicah iz zgornje sobe osivel možiček — gospodar Kalin. Te dni si je bil nakrenil nogo pri senu, pa mu jo je zdravnik trdo povezal. Dobrodušnost gleda Kalinu iz vsake poteze. Svoji zakonski polovici je bil prav posebljeno nasprotje. Ta razlika ju je večkrat spravila v navskrižje, ki se je navadno končavalo nekako tako-le:

„I, kaj pa ropočes, ljuba moja? Tako je po hiši, kakor da jo zapuščajo vsi dobri duhovi.“

„Kaj ti veš, ko si mokra cunja? Nihče se te ne boji, kolikor strašila v žitu.“

„Vsakdo s svojim grehom k izpovedi, vsakdo s svojim mehom v malin.“

„Tako! Ti me še hočeš učiti?“

„Seveda, ker prezgodaj razgrajaš po hiši.“

„Tebi ni treba, ker ne veš, kaj se godi okolu nas. Poglej no, kje imaš tisto vrlo hčerko? Ali nama ni deklo za pomoč pri delu? Sinoči je plesala, danes spi. In ko bi se bilo to zgodilo samo sedaj? Kolikokrat sem ti pravila, da se bo tvoja mehkoba maščevala, in moje domnevanje se že izpolnjuje.“

„Resnično, to ni prav, da je šla skrivaj, ko nama je obljubila ostati doma. Mlada kri rada vskipi.“

„Vskipi, vskipi! Ti in tvoje modrovanje, ki ne koristi nikomur! Praviš: ni prav, ni prav — pa ne pomisliš, v kako slabo ime pridejo takšne ponočne večče. Doslej je naša hiša poštena, in jaz hočem, da tudi ostane poštena. Dekle naj si izbije iz glave Hribarjevega pijanca, tisto pokveko, ki ni za drugo, kakor za to, da kvari vino p' svetu: sicer mora od hiše vsaj za toliko časa, da se poboljša. Kaj hoče nam zet brez denarja in — kar je poglavitno — brez delavnih rok?“

„Mama, rajši grem tudi na konec sveta, kakor pa pozabim Janeza“, oglasila se je sedaj hipoma Zalica na vrhu stopnic. S temnimi lasmi

obrobljeni obrazek je kazal sledove prošle noči, kar je mater še huje razsrdilo.

„Tako, gospodična, dobro jutro! Usojam se vprašati, če smo kaj sladko spali?“

„Prav dobro, hvala, mamica!“

„No, me veseli. Morda smo pa tudi kaj sanjali o tem, koliko mora mati prestat z otrokom prej, ko ga spravi na noge; koliko mora pretrpeti pa potem, če je otrok neče slušati, marveč nehvaležno prezira njene ukaze, njene srčne želje!“

„Kdo bi mislil o tem po veselem plesu“, odvrne drzno preveč mehko vzrejena hčerka.

„In vendar sem prečula vso noč in jokala, ko si se vrnila.“

„Zakaj ste, mama? Mari bi spali brez skrbi, kakor sem jaz doslej.“

„Tako govoriš ti, nehvaležna hči! Tvoja mati, ki ti je žrtvovala življenje, da bi spala, ko ti rajaš v grešnem veselju! Ta predrznost! Drugega ti ne želim kot to, da bi kdaj sama poskusila takšne bridkosti. Pomni, kaj sem ti obljubila, razuzdanka!“ Mater so zalile solze, zakaj spomnila se je, da je govorila trde besede v naglosti in strasti.

Oče Kalin je mencial za ognjiščem in vezaval desni črevelj na nogi.

„Ti, mati“, je svaril gospodinjo, „ali veš, da ne pade vsaka v blato? Brzdaj jezik: od ust do nosa ni daleč.“

„Zakaj je nisi svaril o pravem času? Glej, nikoli se te ni bala, vedno je bila tvoja ljubljenska, tvoj srček in tvoje vse; sedaj boš imel kmalo dva: ljubeznivo Zalo in pa Hribarjevega Janeza. Kako lep, da, krasen par! Ha, ha! — Toda ne boš! Jaz hočem, da moja hči sluša mene, dokler sem jaz njena mati. Če pa misli, da mora koga drugega brže kakor mene, bo spoznala morda celó prepozno, kako se je varala.“

Deklica je milo zaihtela, zakaj hkrati sta jo minila veselje in preširnost. Saj je slišala že dostikrat, da ne sme otrok materinim svarilom mašiti ušes. Očetu se je naslonila na ramo: „Oče, moj oče!“

„To je res! Ali sinoči je bil nekdo drugi na mestu mene in matere, ker naju nisi slušala. Zalica, zadosti si že dorastla.“

„Nikoli več ne bo tega, oče, nikoli več!“ obljubovala je hči v naglici; mati pa je vedela, da ko bi danes zvečer zaškripal godec na vasi in bi Janez zavriskal koncem hiše, takoj bi hitela na plesišče, zato ji je rekla:

„Ali tudi Hribarjevega ne pogledaš več, ti lažnivka ti? Sinoči si govorila tamle pri ognju kakor sedaj, mirno in nedolžno, da sva ti morala z očetom verjeti; potem ste se pa tvoja mirnost, nedolžnost in ti spravile na tihem iz hiše. Kaj

je bilo pa potem? — Hribarjev je poskočil, velel godcem samo zate in zase nov ples in zapel tisto — ali jo še znaš: Le zagod'ite naprej! . . . Meni je tega že zadosti! Ljudje so mi napolnili ušesa, da me je sram pogledati skozi okno. Pusti Janeza ali pa k teti v Aleksandrijo!“

Zalica je zavriskala, kakor da je v jednom hipu izgubila očeta in mater, če ne še huje. Ali mati se ni dala omečiti, vsaj kazala ni kakega sočutja. „Pomisli dobro“, ji je rekla, „pomisli do drevi, saj se gre tu za tvojo lastno srečo. Sedaj pa na delo!“

Ko sta ostala stara dva sama, začel je zopet počasi in zmerno oče Kalin: „Najin jedini otrok, Katarina!“

„Bolje nič kakor takšna. Ne bo škodilo, če pojde sedaj na jesen tje doli; ko se izpremené razmere, naj se pa vrne. Laškega jezika zna dovolj, in mlademu človeku ne more biti odveč, če vidi kaj sveta.“

Oče Kalin je sicer še veliko ugovarjal, ali kakor še nikdar, kar ga je Bog vpregel s Katarino v zakonski jarem, tako ga tudi danes ni veljalo. Priložil je sicer več izrekov, kakor: Ni ga kraja čez domá, ali pa: Ljubi je domec, če ga ni kot za jeden lonec, toda pri odločnejši njegovi Katarini to ni sedaj zaleglo prav nič.

Kalinova Zalica je sicer prejkotala nekoliko nočij, matere pa ni omečila. Umne sosede so jo tolažile, govoreč: „Potrpi in pojdi; morda ti je Bog drugod odločil boljšo srečo. Svet je velik, tvoja teta pa — kakor pravijo — bogata. Zalica, potrpi in slušaj mater!“

To je bila deklici le slaba uteha. Še nikdar ni bila iz doma dalje kakor v Trstu, in sedaj naj gre čez morje med ptuje, neverne ljudi?

Lastovke so se že poslovile in odletele v južne kraje, gora in hrib sta se odela v mrklo jesensko odelo, hladen veter je zavél po naših tratah in livadah. Ista severna mrzla sapa, ki je napravila zimi pot v našo domovino, odnesla je tudi ladijo s Kalinovo Zalico na obrežje nekaj sloveče egipčanske zemlje.

„Hinavcu in morju ne zaupaj!“ je ugibal stari Kalin, ko je moral slušati svojo krepkejšo polovico ter se odpraviti s hčerko v daljne kraje. Vsi izgovori niso pomagali. „Pojdi, pa glej, da se kmalu vrneš!“ tako mu je donelo na ušesa, z druge strani pa mirnejši glas: „Prijetelj, stóri, da bo ljubi mir v hiši!“ Modri Kalin je šel in slušal — oba.

Mati je Zalici šepetala s solznimi očmi na uho: „Ako Bog dá, spomladi se pa vrneš. Saj veš, teta je bogata, pa samo ptujci so okolu nje. Verjemi mi, da tvoja pot ne bo zastonj. Po tetini smrti bodeš še lahko bogata. Z Bogom

Zalica, angel varih s teboj, moje dete! Ne zabi Boga in Marije v ptujih deželah.“

Čudno je bilo pri srcu osemnajstletni deklici, ko je slišala tako govoriti svojo mater. Tudi ona ima dobro srce. Hudo, prav hudo ji je bilo, da jo je sploh kdaj žalila, to skrbno mater. In ono jutro po plesu? Materine besede — še so deklici zvenele v ušesih — o, te besede je izrekla samo v nagli jezi. Mati je tako dobra . . .

Tudi Hribarjev Janez se je delal, kakor da ga je jako potrla ura slovesa. „Piši kaj, Zalika“, rekel ji je, „a ne zabi priložiti tudi kak listek v pismo. Človek se pri poliču veliko bolje

spominja nekdanjih prijateljev. Pa vrni se kmalu, Zalika!“

To je bilo deklici premalo, zakaj nadejala se je, da bode Janez globočje čutil ločitev.

Lepo vreme je bilo v dan svetega Šimna, ko je pošiljala Zalica iz tržaške luke poslednje pozdrave rodnim hribcem in prijaznim dolinam slovenske domovine. Težki parnik je rezal globoke brazde, da se je daleč za njim razpenjala dolga cesta; morski vrani so ga obletavali z vseh strani, popotniki so pa čudeč se zrli drug drugega.

Kmalu je zavil morski velikan proti jugu.

(Dalje.)

Vzori in boji.

(Po prijateljevih pismih priobčil Jož. Ošaben.)

(Dalje)

31. Adalbert Stifter. — Majhen pisker hitro vskipi!

. . . prosinca . . .

Mili prijatelj! Vesele božične počitnice so minule, in zopet je šola. Mislim, da sem praznike porabil dobro: čital sem ves čas Stifterja. Profesor nemščine nam vedno priporoča, naj bremo tega pisatelja, ako si hočemo pridobiti lep zlog v nemškem jeziku, ker tako lepo, zlasti pa mladini primerno, ne piše noben nemški pisatelj. Izposodil sem si torej Stifterjeve „Studien“. Nisem se naveličal čitati, dokler nisem prišel do konca. Na Silvestrov večer so šli drugi spat, jaz pak sem rekel, da hočem počakati novega leta, in sedel sem za peč ter čital in čital — do jutra.

Vrnil sem se poln najslajih spominov na one povesti, a včeraj, ljubi prijatelj, se mi je nekaj pripetilo, kar mi je neizrečeno zagrenilo življenje. Dovôli, da ti potožim; očetu si ne upam pisati. Iz Novega mesta je prišel, kakor sam veš, k nam tvoj sošolec Vihár. Pisal si mi že sam, da je pravi sitnež. Res je. Nihče ne mara ž njim občevati. Najbolj me pa jezi to, da se tako postavlja. On jedini v razredu nosi manšete. Že večkrat mi je bila na jeziku kaka zbadljiva beseda, pa sem rajši zamolčal. Včeraj je pa počilo med nama. Oh, da ne bi bilo! Začel sem jaz. Ob desetih, ko je deset minut prostega časa in gredó nekateri doli k hišniku, kupit si kruha, drugi pa poskočijo preko klopj, tedaj se Vihár navadno ne gane, temveč se uči za tretjo uro. Sicer delajo tako še nekateri drugi in najboljši, kakor Poljanec, Kralj, Umen, Pesek . . .

toda ne vem, zakaj sem le Vihárju to zameril. Rekel sem mu: „No, Vihár, sedaj je odmor, nikar se vedno ne guli!“ „Kaj te skrbi, kaj delam?“ odgovori mi pikro. Tedaj mi je zavrelo. Brž sem mu zasolil tri najhujše izraze, kateri sem vedel da ga bodo zbodli. „Gulež si, drgnež, pilež!“ Vihárju, ker je tudi nagle jeze, je bilo dosti: skočil je po koncu ter mi pripeljal gorko zaušnico. Zaslužil sem jo bil, in prav bi bil storil, da sem jo na tihem spravil. Toda razžalil me je, — maščevati se moram! Udarim ga nazaj. Spopadeva se. Premetujeva se semtertje po klopi kakor nekaj Pegam in Lambergar tam na Dunaju. Nakrat so naju obstopili sošolci. Držala je večina z menoj. Jedni so se krohotali, drugi so mi prigovarjali: „Ivan, ne daj se! bodi mož!“ Drugi so zopet regljali kakor žabe: „Le ga, le ga, pod klop, pod klop!“ Vihár je od same jeze tiščal pene ter sikal in pihal kakor gad. Prišel je pód-me, jaz pak sem mu sedel na prsih ter ga držal kakor s kleščami. Ker ni mogel drugače, grizel me je v roke. Slednjič si oprosti roko, seže v žep ter privleče nož iz njega. Ves srdit zavpijem: „Ohó, tako pak se ne gremo, nož v žep!“ — Kar se vrata naglo odpró in v sobo stopijo gospod razrednik. Vpila sva midva in pa drugi tako, da so nas slišali na hodnik. Zato so prišli pogledat. Naju so dobili na tleh, druge okrog naju. Silno so bili nevoljni. Najprej so vprašali Vihárja, zakaj sva se udarila? Povedal je, da sem začel jaz. Žalostno so me pogledali. Oh ta pogled me je presunil bolj, nego vsa kazen, ki me je zadela. Vihárja so posvarili, mene pa so zapisali v „Klassenbuch“. Ob jednom so me ostro po-

„Ne zamerite, gospod Kumberg, nisem vas mislila žaliti. Šalite se radi in tudi jaz sem se hotela malo pošaliti.“

„Torej želiš, da ti Matijo pozdravim? Kaj pa, ko bi te bila že Cividatorkina Tekla prehitela s pozdravom?“

„Ne skrbite za to, jaz ne dvomim niti toliko na Žlebnikovi zvestobi, kolikor na moji oprostivki. Zakaj če vi, gospod mojster Kumberg,

zastavite svojo vplivno moč zame, kakor ste to storili za mojega očeta, svojega prijatelja, tedaj se ne bojim nič mrvice in hladno pričakujem sodbe.“

„Le pogum, zaprta ptička!“ reče končno stari mojster ter ji podá roko v slovo.

Tramterica mu je naročila še nekaj za trgovko Ehrbarico in za dom. Kumberg pa je obrnil najprej korake k Cividatorki, da si potolaži nevoljo zaradi zapora. (Dalje.)

Materina obljava.

(Povest. — Spisal *Dobravec*.)

II.

Čim delj človek gre, delj mu kaže.

Pregovor.

Kalinova hiša v Potočju stoji ob cesti blizu vode Reke. Mali vrtič za njo sega prav na breg čudne vode, ki se tiho vali mimo vasice in dalje na primorsko mejo, kjer se izgubi v kraško ogrodje. Pri Kalinu so bili že od pamtiveka dobri gospodarji. Po Gaberku in Vremščici so se pasle mnogobrojne čede ovác, vinograd je dajal obilo dobrega vina, polje mnogo ajde, rži in pšenice.

Ondaj so bili za vremsko dolino takozvani zlati časi. Ni čuda torej, če nam kažejo ponosne zgradbe one dóbe svoja gosposka lica. Lično opravljena, na pol gosposka stanovanja semtertje skoro zakrivajo svojo prvotno kmetiško stran. In ljudje? O, ti ljudje so tudi poznali zlato dóbo svojega kraja in jo tudi uživali, kakor se je spodobilo. Velike dote so vabile ženitve željne mladeniče iz najoddaljenejših krajev notranjske zemlje v to dolino, vabile so jih pa tudi od drugodi. Denar ima hudo moč.

Kalinova sestra Alenka je bila omožena v Trstu s trgovcem. Ni se jima godilo slabo, a želela sta si imeti še več. Alenkin soprog je hotel povečati svojo trgovino in zato je tirjal doto pri Kalinu. Ker je pa tirjatev — po izreku modrih môž — povsod razdražilna, sporekla sta se tudi svaka ne malo ob tej priliki. Kalin se je jezil zastran take naglice, oni je bil pa prepričan, da to, kar je po vseh pravicah njegovo, lahko tirja, kadar se mu zljubi.

O sestri ni vedel Kalin potem dolgo vrsto let nič.

Sreča ji je bila ugodna. S soprogom sta opustila trgovino v Trstu, začela pa tržiti v Aleksandriji; a kmalu sta čisto opustila trgovino in si kupila hôtel, kakor jima je bil nasvetoval neki znanec. Tu sta imela veliko srečo. Kopicil se jima je denar, rastla je njiju veljava.

A nista je uživala dolgo. Kakih deset let po prihodu v Aleksandrijo je umrl Alenki soprog; vdova je ostala z vsem bogastvom brez otrok. Mož ni imel bližnjih sorodnikov, v oporoki je zapisal Alenki vso zapuščino. V vsakem drugem času bi bila žena to štela v srečo, a sedaj je čutila, kako grozno je osamljena.

V sili se vsakdo domisli nekdanjih prijateljev, tudi Alenka se je nekaj let po moževi smrti.

Pisala je domov in potožila bratu svoje nadloge. Pismo za pismom je romalo v Potočje in zopet iz Potočja, pismo za pismom jih je bolje seznanjalo. Ko je zvedela, da ima brat že toliko dorastlo hčerko, pisala je, naj bi jo poslal vsaj za nekaj časa k njej. Početkom so imeli vsi to za tetino šalo, a slednjič je silila kar za res, in hotela je videti Zalico ter jo imeti pri sebi vsaj jeden mesec. Mati Kalinka se je temu ustavljala par let, tudi oče ni bil zadovoljen, in bi ne bil dal otroka preko morja za vse Alenkino bogastvo.

Materina odločnost, hčerkina vihravost in nam znani slučaj z večernim plesom kakor tudi s Hribarjevim Janezom — vse to je ugledilo pot Zalici v Aleksandrijo.

Težavno je opisati čustva, s kakoršnjimi sta se bližala velikemu pomorskemu mestu, ki posreduje med tremi deli sveta. Oče Kalin je videl sicer nekaj domačih mest, bil je celó v Gradcu, Zagrebu in Vidmu; v Trstu je bil kakor doma; tudi v Gorici in Ljubljani je bil pogostoma. A kaj je vse to? Mož je čutil, da je nekam okoren, robot in prav gorjansko neokreten nasproti tolikim novostim. In Zalica, ki je videla morje samo v Trstu, kaj si je neki mislila o pogledu na oni visoki morski svetilnik, ki pozdravlja potnika več milj pred luko, kaj šele množina vitkih minaretov, ploščnate strehe, velikanske palače, cel gozd jadernikov, nebroj velikih in majhnih ladij, ki se zibljejo v velikanski luki! In ta večna mešanica ljudstva —

ko sta stopila na suho — to je vse drugo kakor v Trstu na pomolu sv. Karla, ko dospe kak istrski parobrodčič z ribami, smokvami in nestrpnimi laškimi polmeščani k bregu. V Aleksandriji vidiš ob takih prilikah ljudi od vseh vetrov širne zemlje. vse noše, kolikor si jih more kdo le misliti, slišiš vse jezike, kakor o babilonski zmešnjavi. Da, in res, to mora človeka, ki ni bil mnogo mimo domačega zelnika, popolnoma zmešati.

Oče Kalin se je ustavil in čakal z le Slovencem vrojeno vstrajnostjo, da se je nekoliko razpršil oblak nadležnega ljudstva, potem je pa dejal mirno: „Zalica, sedaj pa le! Kar bo, pa bo! Nič se ne boj, počasi se daleč pride.“

Vendar sta malone do dna izpraznila znanje nemškega in laškega jezika prej, nego sta dospela na trg Mehameda Alija, kjer je stal tedaj hôtél tete Alenke.

Dasi je Kalin občudoval prostorni trg, ki se mu je zdel kot prikazen iz pravljic; dasi je ogledoval mestne krasote, blagosni Nil in razne nasade, ni se mogel umiriti, a še manj naspati v Aleksandrovem mestu. Ni mu ugajala južna vročina, ne poulični prah in mestna nesnaga, najmanj se je pa mogel sprijazniti s šumom, vriščem in krikom po mestu.

Izročil je hčerko tetinemu varstvu, priporočil jo Bogu in vsem svetnikom ter se ukrcal na prvi parnik, ki je vozil nazaj v Evropo. Prišedši domov, je moral Katarini vse natanko opisati, kako sta se vozila, kako sta stopila na suho, kakšen je bil sprejem pri teti. Povedati ji je moral celo, ali ima hiša kaj vrta, ali imajo tudi prodajalnico in pa kako je za drva.

Zvečer je seveda Kalin moral pripovedovati o Nilu, o turških molitvah, o pokopališču, o velikanskih ladijah in mnogih čudnih navadah na jutrovem. — Nekoliko dnij po Kalinovem prihodu se je prizibal mimo hiše tudi Hribarjev Janez. Brez dela, kakor je bil navadno, ustavil se je kar pred hišo ter topo gledal v kuhinjo kakor pes prazno skledo. Dolgo je kimal semtertje, kam bi, kako bi: slednjič se je vendar omajal, ojunačil in vprašal: „Kako je z Zalico?“

„Bolje kakor zate“, odgovorila mu je Kalinka osorno. Saj ji ni bilo neznano, da je vseh teh potov in prememb največ kriv le on sam.

„Verjamem, saj zame ni bilo še nikoli dobro, mati“, odrezal se je Janez, ki je po rajni materi podedoval lastnost, da ni mogel ostati nikomur dolžan odgovora.

„Kako hočeš, da bo dobro, ko si takšen nepridiprav leni. Delaj, delaj, pohajač pohajški!“

„Pečene ptice ne leté nikomur v usta“, oglasil se je izpred hleva oče Kalin. Janezu ni ostalo drugega kakor oditi na tihem in oprezno, vendar mu vrojena navada ni dala drugače

kakor da je zagodrnjal, seveda bolj sam s seboj: „Ne kaže, da jima boš kmalu zet, Janezek moj! — Toda čakajta: ako ne bo Zalica moja — Zalica in vaše bogastvo, vama navijem uro, da bodeta pomnila, otiske kalinske.“

Naslednjo pomlad so ga potrdili v vojake. in Kalinka se je že veselila, da bo na jesen mogoče poklicati deklico zopet domov, vendar se je hotela previdna ženska še prepričati, ali bi bilo sploh varno. Zato je pisala skrivaj Alenki pismo in jo opozorila, naj deklico včasih nekoliko opazuje. Morda bi utegnila imeti kakšna pisma . . .

In glej, kleka! Kalinki ni bilo treba niti čakati odgovora, zakaj kmalu potem se je širil po vasi glas, da se je hvalil Hribarjev v gostilni, kako bogato nevesto ima tam nekje za morjem. Celó denarje mu pošilja. To je ogrelo mater Kalinko. Možu ni sicer nič povedala, a na skrivnem je pisala Alenki ter sedaj ostro zahtevala, naj to stvar ugonobi in sicer tako, da ne bo o tem nič vedela Zalica.

V nekoliko tednih je minulo vse. Ženski sta stvar prijeli in zadušili po tistem načinu, kakor so že razdružili pametni ljudje sto in sto enakih zvez. Vrh tega je Janez odšel k vojakom, in hkratu so nehala pisma.

Zalica se je čudila, da ni več glasú o njem. Toda ptuje mesto, ptuji ljudje in drugačne razmere so dober pomoček, ko treba ohladiti prijaznost. V nekem določenem času je zvedela še, da je Janez zaročen z drugo . . . Kmalu potem jo je teta potolažila z lepo nado o bogati dedščini, ako ji obljubi, da ostane pri njej do njene smrti.

Zalica je sprejela — kakor pravimo — z obema rokama tetino ponudbo. Objela je svojo dobrotnico in ji odkrito povedala vse, kako se ji je godilo doma zadnje čase, kako sta ji roditelja branila Janeza v zakon. Teta se ji je prijazno smehljala, potem pa rekla: „Vidiš sedaj, moja ljuba, da starejši ljudje vsako stvar bolje izpredvidijo nego vi, mladi? Kaj bi bilo s teboj; ali bi bila to, kar si, ko bi bili tvoji stariši pustili, da se vse zgodi po tvoji samoglavnosti?“

Ker Zalici tudi doma niso dosti oporekali, mislé, da se hčerka vrne domov vsaj po tetini smrti, bila je Zalica v malo tednih bogata dedinja.

Začelo se je za njo drugačno življenje.

Zanimanje za njo v bližnjih evropskih družinah se je večalo od dne do dne. Teta je najela učitelja za francoski, angleški in arabski jezik in učiteljico za uglajeno vedenje in lepe šege; učila se je celó godbe in petja. Vabili so jo k raznim veselicam, v gledišče, na šetališča in zabavne izlete. Izkratka: nekdanja Zalica se je v jednom letu prelevila v evropsko gospodično.

Njena naravna nadarjenost, tetina prizanesljivost in ljubezen je premagala vse. Dekle se je čutilo razven o najhujši vročini popolnoma domačo. Dóma se je spominjala samo toliko, kakor se spominjamo letos lanskega leta. Kje je ostal sedaj Hribarjev Janez za onimi mladeniči in gospodi, ki so se sukali okoli nje in se ji prilizovali, da bi bila kmalu sama verjela, kako malo jih je na svetu, ki bi jo presegale z lepoto in ljubeznivostjo! Bilo ji je kakor detetu, katero smo nagloma prenesli iz temne sobe v cvetoč vrt.

Ko se je približala tretja jesen njenega bivanja v ptujem mestu, vabila sta jo oče in mati z lepa in s huda domov, pa ona in če ne ona, njena teta je našla vsled bolehnosti vedno primeren odgovor, da ni deklice pustila od sebe. To je Zalici ugajalo; dasi še ne popolnoma vajena vročemu podnebjju, bila je vedno otroško vesela in zadovoljna, le včasih se je spominjala kakor prijetnih sanj prošlih let svoje nežne mladosti, ko je brala v „Zgodbah“ o Egipčanih ter slastno opazovala slike iz Egipta. Da, prav takšni, kakor jih vidi danes, so se ji načrtali ti ljudje v mladi glavici, toda mrtvi, dolgočasni, kakor možje iz slame; sedaj vidi, da so ti ljudje živahni, spretni in gibčni, kakor doma na Slovenskem, če ne še bolje.

Jedina misel, ki ji je včasih kot oblak jasno nebo stemnila obrazek, bila je tetina bolezen. Kaj bo tedaj, kaj bo po tetini smrti? Ali naj ostane sama med ptujci? — Zdravniki so izračunali, da Alenkinega življenja bo še nekaj mesecev, še nekaj tednov, in ure se ji iztekó. Tete ne bo več.

Toda skrbna ženska, ki je znala v svojem življenju nabrati toliko blaga, spoznala je tudi to, kaj bo potrebno za dekletovo bodočnost.

V hôtelu se je pogostoma ustavljal neki mladenič, rodom Slovenec, in teta ga je vsprejemala vsled starih prijateljskih zvez ž njegovim očetom prav prijateljski. Imenoval se je Jožef Stegoj. Njegov oče je bil doma visoko tam gori v goriških planinah, kjer gledata ponosni Triglav in strmi Krn peneče se valove zelene Soče. Hodil je mnogo po svetu, pa čim dalje je hodil, dalj so mu kazali. Sreča se mu je umikala kakor onemu nespametnežu, ki jo je iskal po golih kolenih na mestu, kjer ima mavrica svoje vzhodje. Begal je iz mesta v mesto, iz kraja v kraj, iz dežele v deželo. Slednjič je pomagal dodelati Sueški prekop in se je po njega otvorenju naselil v Porto-Sajidu, začeni malo trgovino. Novo odprti prekop, novo ustanovljeno mesto in velikanski promet z ladijami, ki so odslej prihajale in odhajale todi mimo, pomagalo je našemu Goričanu do sreče. Seznanil se je z Alenkinim soprogom ter začel ž njim trgovinske

zveze, katere je po njegovi smrti nadaljeval sin mu Josip. Vedno češče je prihajal v Aleksandrijo, in teta je slednjič spoznala, da ne prihaja več samo po pravilu, tudi ne zato, da bi spoznal kaj več slovenskih rojakov — zdelo se ji je, da mu je všeč Zalica.

Neki večer jo pokliče teta v svojo sobo, veli ji sesti poleg sebe in začne:

„Ali misliš biti še kdaj doma?“

„Seveda mislim, teta.“

„Pa kmalu?“

„Tega ne morem reči.“

„Kdo bo pa potem gospodaril v moji hiši, ako se vrneš v domovino, ali ne boš ti, kakor si mi obljubila? Glej, zaslužki so dobri in lahko si prihraniš dokaj novcev, lahko pomagaš očetu in materi, največ pa sama sebi.“

„To je res, teta, a verjemite, da umreti bi vendar ne mogla v tej zmešnjavi; že sama misel o tem mi je grozna, ker se mi zdi, da bi še po smrti ne mogla mirno počivati v tem mravljišču.“

„Ljuba moja, tudi jaz sem nekdam mislila o tem, mislim še sedaj, a prepozno. Ako se sedaj vrnem v domače kraje, ostanem na potu. Bolezen se mi je že toliko shujšala, da ne smem nikamor. Zalica, nocoj sem te poklicala — zopet me duši kašelj —, da povem naravnost: ne bi rada, ko bi tale hiša prišla v druge roke. Moji žulji so tu, mojega moža trud in tudi — moja dota. Ali bi se ne hotela tukaj omožiti?“

Deklica je o teh besedah zadregetala in potem dejala: „Še mislila nisem o tem.“

„Poznam mladeniča“, pravi teta, „in poznaš ga tudi ti. Ni, da bi rekli, bogat, a prazen tudi ni. Meni je všeč in vprašal me je, ali bi ga ti marala. Ta je Jožef Stegoj.“

Teto je zopet dušil kašelj, da se je Zalica bala za njeno življenje. Sto nád, sto mislij ji je hkrati vzrojilo po glavi. Mladost ji je obetala še najlepša leta, bogastvo najrazličnejše ugodnosti. Kdo bi ne mislil, in katero srce bi ne vstrepetalo v tako važnem trenutku! Posebno pa še poudarjamo, da se Stegoj ni zdel Zalici preslab ženin.

Teta je od tega dne vidno pešala, moči so jo zapuščale, zato je silila, da bi vse uredili pred njeno smrtjo.

Kmalu po novem letu sta se poročila Jožef Stegoj in Kalinova Zalica. Teta je s pojemajočim in kakor iz groba hropečim glasom blagoslovila zakonsko zvezo. Tudi v daljni domovini pod kršno Vremščico sta dve srca na tihem in s solzami blagoslavljali nov zakonski par v strahu in nestrpnosti, kaj še vse prinese bodočnost.

„Bog jima daj srečo! Teta je že vedela, kaj je ukrenila“, vzdihnila je Kalinka in otrla s predpasnikom solzo.

„Ako bodeta znala prav obračati — teta je bila bogata — ne bo jima krivice. Sicer pa nobena sreča ni brez dna. Bog ju blagoslovi“, dostavil je oče Kalin.

Mladi gospodar se je preselil v Aleksandrijo in vodil hišna opravila. Zalica je morala biti vsak trenutek pri teti. A kmalu sta bila rešena vsakoršne skrbi za svojo dobrotnico. Ko je začela pomladi pritiskati gorkota, splavala je njena duša v boljši svet.

Stegoj in Zalica sta ostala sama, vendar je šlo vse po prejšnjem tiru.

Kaj pa pri Kalinu pod Vremščico?

Postni čas se je nagibal h koncu, trobentice so se solnčile po bregovih notranjske Reke, in cele jate divjih rac, ki so se selile v severne kraje, plavale so po vodi. Kalin je, kakor prejšnje čase, tudi letos pograbil puško, poklical psa in se plazil tiho, oprezno med vrbjem in jelšjem ob Reki, da bi zasačil kopajoče se race in si nastreljal okusno večerjo. Kakor ošabne mestne device so se kretale na površju, pomájlale kljune v vodo in šklepetale med seboj.

Pok! pok! Pes je skočil v vodo in kmalu privlekel debelo raco na suho. „Daj, išči kastor, še jedna mora biti na vrhu!“ Res, kmalu mu je pes tudi to položil k nogam.

Take sreče ni imel stari Kalin že davno. Veselo je pobral plen in šel domov. Na pragu ga je že čakala žena in prav nezadovoljno pogledovala njega, psa in raci, govoreč: „Tako! Ti po lovu, kdo bo pa delal pri nas; ali veš, koliko nas je?“

„Včasih imajo srečo živali, da uidejo, včasih pa lovec, da jih ujame. Zato ne morem jaz prav nič pomagati. Race ne oživé več, in ko bi tudi, ne bi nam pomagale delati; kar je, pa je.“

„Torej se boš še norčeval! Ali ne veš, da sva sama na svetu?“

„Da bi tako ne bilo res, kakor je; ali pa veš, ljuba ženka, da nisem jaz, marveč, da si ti kriva tega, ljubezniva moja, brez zamere!“

„Ti si vedno staro mečkalo. Ko je čas govoriti, molčiš kakor zid, potem se pa zadiraš in nečeš biti kriv ničesar. Tako je najlozje. Zakaj nisi rekel ondaj: ne tako, in dekle bi bilo ostalo doma.“

„Ali misliš, da imam jaz temo v glavi? Samo zinil bi bil, pa bi bila zapodila še mene v Aleksandrijo.“

Na tihem je Kalinka priznala, da je bilo res tako, zato je molčala, in pravde je bilo konec. Seveda so se taka očitanja ponavljala večkrat, a slednjič sta se jih oba tako privadila kakor slabega vremena. Po malem je zmagoval oče Kalin.

Mnogo lepše življenje je pa zacvetlo mladima zaročencema na trgu Mehemed-Alija v

Aleksandriji. V ponosni zgradbi so se naselili veseli časi, zakaj naslednjo zimo je Bog obetal tudi v Stegojevo rodbino novega zemljana. Vsi so ga radostno pričakovali. Srečni soprog je začel že zanaprej pozvedovati, kje bi dobil primerno doviljo.

Ko je ponehalo deževje in je nebo zopet kazalo vedro lice, dehnil je iz puščave topel veter in narava je oživela. V Stegojevi rodbini pa niso letos mnogo utegnili premišljevat i vremenskih prememb, zakaj nekaj dnij je bilo že vse v hiši po koncu. Gospa je povila zalega dečka. Kdo je bil bolj vesel kakor srečni oče? Vsa hiša je morala to čuti. Na posebno željo mlade matere je sporočil Jožef Stegoj to novico tudi na njen dom v Potočje. Pri Kalinu je napravila ta novost različne učinke. Mater Kalinko je nekaj nepričakovano zbôdlo v srce. Bilo je nekaj takega kakor strah. Morda bo Zalica še nesrečna, morda se izpolnijo moje besede . . .

Kakor se pa človek, če le more, rad in kmalu odkriža neprijetnih mislij, tako je pozabila kmalu tudi Kalinka to domnevanje. Stari Kalin pa se je veselil prav otroški prvega vnuka: „Glej no, stara, vendar nismo več sami“, je govoril in pogledoval po strani svojo soprogo. „Bog naju je vendar pogledal, če prav z malim očesom; da bi naju le še tudi za pripravnega zeta, ki bi nama pomagal delati, toda bojim se, da se to ne zgodi, kaj ne, stara! Midva se bova osamela trudila do pozne starosti, sama, kot skala v morju. Za počitek nama izkopljejo — grob.“

„Môlči no, môlči, godrnjalo! Sedaj je Zalica bogata gospa, doma bi ne bila nikoli.“

„Povsodi je dobro, doma najbolje. Tako so govorili že naši predniki, in tega mi vendar ne boš zanikala, da je stara resnica, stara pšenica, stara ajda, stara zabela in stara poštenost več vredna, kakor cel koš dvomljive novine.“

„Takega godrnjača, kakor si ti, ne najdejo štirje godci v sedmih farah, ko bi ga iskali vsak s svojo lučjo ob belem dnevu. Slišiš!“

„Da, slišim, kaj bi ne, saj molčim.“ Uzaljen je pogledal Kalin pred-se, počesal z roko levo stran brade in kreval strani.

„Čakaj no! Ali si bral v pismu, da bi rada imela Zalica doviljo iz domačih krajev?“

„Bral, pa tukaj je ne najdeš, da bi šla v Afriko.“

S tem sta končala.

Jožef Stegoj je pa dobil kmalu potem svojemu prvorojencu doviljo iz Dalmacije. Bila je doma v mestu K., lepa, črnolasa in žarnooka ženska, prijaznega vedenja, živahne nravi. Njeno kretanje je bilo gosposko, govorila je gladko italijanščino in hrvaščino. V Stegojevi družini se je kmalu popolnoma udomačila. Tudi mali sinko se je obračal z očmi za svojo rednico.

Gospa Stegojeva je skoro zavidno opazovala to prijaznost. Z negovanjem in igranjem je znala Saša — tako je bilo Dalmatinki ime — pridobiti zase malega Stegojevega sina.

Bližala se je poletna vročina. Ljudje so ostajali po dnevu večinoma v hišah in kočah, šele večer jih je vzdramil in spravil pod milo nebo.

Jožef Stegoj pa niti na večer ni mogel, zakaj zbolel je za mrzlico. Branil se je sicer priznati nevarnost, hrabril je samega sebe in tolažil druge, da bo kmalu bolje. Saj je toliko ljudij, ki prebolé to bolezen in so potem trdni, zdravi. Domači so mu verjeli.

Bila je jasna noč rožnika meseca, ko sta šetali gospa Stegojeva in Saša ob slovečem Mahmudijevem kanalu. S seboj sta imeli malega jedinca, kateremu je minevalo komaj prvo polletje mladega življenja. Polni mesec je topo zrl na šetalki, bližnje palme so stegale orjaške sence na cesto. Ob kanalu je vrvelo veselo življenje. Dojilja je neprestano negovala in poljubljala malega dečka v naročju.

„Pustite ga no, Saša, saj ga zadušite v svoji preveliki ljubezni“, ji dé gospa slovenski.

„Tako ga imam rada, verjemite gospa, kakor bi bil moj“, odgovorila je ona hrvaški.

„Ali je vaš tudi tako zal dečko?“

„Tako sta si podobna, kakor bi bila dvojčka. Vedno mislim, da negujem svoje dete.“

„To me veseli“, rekla je gospa in se zamislila. Potem ji je dejala bolj tiho in zaupno: „Čujte me, Saša! O tem bi rada z vami govorila pametno besedo. Glejte, glejte, bojim se, da se mojemu soprogu obrne bolezen na hujše; tudi slišimo, da se zopet nekaj kuha med Angleži in Egipčani. Skrb za moža, skrb za otroka in red v gospodarstvu, to veste, da je nekoliko preveč za moje rame, dasi sem navajena dela že iz mladosti. Bog varuj, da se res vname vstaja, kam pojdem z otrokom! Mi odrasli se že še rešimo, a ubogi moj sinko! — Zato, Saša, ali bi hoteli vi, ako slučajno bukne vstanek v mestu, z detetom za nekaj časa v mojo domovino?“

„Po vašem povelju gospa, tudi na konec sveta, če hočete“, rekla je dojilja naglo in prepričevalno.

„Hvala, vam Saša. Upam, da mi Bog še nakloni priliko, ko bom mogla nagraditi vašo postrežljivost. Tudi vem, da vam ni neznan, kako rada se povrača mojemu soprogu neke vrste božjast. Ako vidi kri, pretep, poboj ali sploh buren nemir, utegne se mu povrniti mladostna bolezen. Zato se bojim, da bi tega ne podedoval deček. Zdravnik je svetoval otroku premembo zraka, in to bi rada videla, da se zgodi kmalu. Vsak zakon mora imeti kakšen križ, meni je Bog odločil tega. Ko bi jaz revica

vedela to naprej! Ali kdo more poznati vsakega človeka posebej v ti babilonski zmešnjavi, v ti groblji velikanskega mesta?“

Poslednje ni bilo res, zakaj Jožef Stegoj je bil pred zakonom zdrav kakor riba. Zalica je hotela samo Sašo trdneje prepričati o potrebi, da se iznebi otroka v dôbi moževe bolezni. Resnica je bila le, da se je bala za sinkovo življenje v grozni aleksandrijski soparici.

Nekaj dnij pozneje se je res Saša z otrokom vkrcala na Lloydov parnik, ki je vozil v domovino. Na potu pa se je ustavila na svojem rojstvenem mestu K. v Dalmaciji, da bi obiskala svoje dete, katero je imela pri neki sosedi. Tu se je zamotila dalje časa, nego je namerjala začetkoma. A ta zamuda je bila kriva grozne nesreče.

Malemu Josipu Stegoju nikakor ni ugajala ostra sapa, ki je brila tiste dni preko Dinarskih planin na morje. Prehladil se je in v treh dneh umrl.

III.

Vjerni su mi gosti
Jadi — kao nikad prije:
Kad ti — moje duše kruno —
Srce bilo ljubvi puno . . .
Prosti!

Gjuro Arnold.

„Ali ti nisem pravil, da ne bomo brez zeta“, dražil je Kalin v Potočju nekega dne potem svojo ženo.

„Tiho, godrnjalo! Ali nisi slišal, da pride dojilja z dečkom za nekaj časa?“

„I, čemu potem takšne priprave, kakor za škofa?“

„Morda si zábil, da je otrok Stegojev sin, sin moža, ki ima več v smeteh, kakor mi na vsem premoženju.“

„Ne rečem; to je vse mogoče, pa otrok je otrok, če ga pozlatiš od znotraj in zunaj.“

„Naša kri je, dasi bogataš, kakoršnih je menda malo; zato ne maram, da bi se mu slabo godilo pod našo streho.“

Kalin je moral, kakor že dostikrat v svojem življenju, tako tudi danes odjenjati in kot pametnejši molčati. Odšel je na dvorišče in se jel skozi okno pogovarjati z zidarjem, ki je pripravljaval bivališče malemu princu:

„Ti, Fortaček, ali znaš tudi slikati sobe?“ kričal je Kalin nalašč, da se je odmevalo do pol vasi.

„Znam, oče, znam; kakor ukažete: zeleno, rdeče, modro in tudi pisano vam napravim, če ukažete.“

„Tako boš izkusil, da bo vsakega nekaj, in pa ptičke moraš deti na strop, potem bova prija-

telja; ker vedi: gosposki otroci ne spé radi v pobeljenih sobah. Pravijo, da se jim preveč blišči in Bog vedi, kaj še vse. Torej vedi, ptički morajo biti.“

Tako se je zgodilo.

Teden pozneje je res pridrdrala elegantna tržaška kočija na Kalinovo dvorišče. Slovesno, kar se je le dalo, so sprejeli mladega prvorojenca in njegovo doviljo. Dečko se je krepko oglašal s svojim jedinim orodjem, ki mu ga je doslej naklonila mati narava, odločno zahteval hrane. Kalinka si je brisala solzne oči in govorila: „Hvala Bogu, da sem vendar dočakala to srečo!“

„Mi, revni črvički, obračamo, Bog pa obrne“, rekel je Kalin, zadovoljno opazovaje brhkega dečka. „Prav take lase ima, kakor njegova mati, glej no stara, in tudi oči.“

„Menda ne vidiš prav. Oči, ne zameri, niso naše rodbine. Preveč so temne. Mora biti že oče takšen“, zavrnila ga je soproga.

„Že vidim, da hočete biti ženske povsodi na vrhu kakor olje“, zagodrnja Kalin. Hotel je že oditi, vendar se je še domislil nečesa in rekel:

„Ali se še spominjaš, da nisi Zalici privoščila sreče z otroki, ko si jo žmikala oni dan po plesu, ki je bil odločilen zanjo? Vsak glas vendar ne seže do neba — to vidiš sedaj na tem-le sinku. Prav je tako.“

Mati Kalinka je imela opraviti z otrokom, a na jeziku ji je bil tudi že rezek odgovor: toda danes v dan veselja in sreče ni hotela z možem pričenjati združbe. Kaj bi si neki mislila dovilja, ki se je tako boječe ozirala sedaj v otroka, sedaj v domačina: taki le so stariši gospe Stegojeve! To se vendar ne spodobi. — Sčasoma, ko se Saša privadi hiši in domačim razmeram, privadi Potočju in vaščanom, no, potem se bodeta stara dva že lože pomenila po stari navadi. Tako je ukrenila Kalinka, gospodar pa, ne dobivši odgovora na svojo precčj okorno zagvozdo, odšel je po opravilih.

V nekoliko dneh je Sašo minul prvi strah in ona nenaravna plahost.

Sašina boječnost seveda ni bila brez vzroka. Premetena Dalmatinka je liki kukavici podtaknila gospej Stegojevi lastno dete. To hudodelstvo ni bilo tako, da bi mogel človek, imajoč je na vesti, sladko spat. Za svojo mladostno srečo prevarjena Saša si je mislila tako-le: Ako nanzanim gospej, kar se je zgodilo, kakšna žalost bo v družini! Naposled bom vsega kriva le jaz in moja nebriznost. gotovo izgubim dobro službo, ki mi je obetala lepega dobička. Ta nesreča bi gotovo pospešila Stegojevo bolezen, morda bi mu nakopala celó smrt. Dalje: moj Ivanko, ki bo moral poslej vsekako slišati na ime Josip in sicer Josip Stegoj, bil bi sirota brez očeta, zakaj

oni, ki bi mu imel biti oče, prevaril je mene in njega. Kakor sem ukrenila sedaj, bo sin aleksandrijskega bogataša in kdaj gotovo še imenitna oseba na zapeljivem, grešnem svetu. Bodi! Dandanes stoji svet samo na tem, da varamo drug drugega. Kdor zna bolje, njegova je zmaga. — Niti najbližji sosedi ne vedó, da sem dete premenjala. Vsi mislijo, da smo zagrebli oni dan mojo siroto. Kako srečen slučaj, da sta si bila dečka vsaj na videz tako podobna! Dalje še to: Dandanes je težavno živeti med svetom, v Stegojevi rodbini pa kaže meni še cvetoča sreča. Sedaj je pglavitna stvar, da ga pusté tukaj vsaj nekaj let, potem bo treba začeti druge strune, zakaj od svojega deteta ne pojdem, ne, vsaj živa ne! — Saša je modrovala še dalje: Kakšno veselje bode šele na moja stara leta, ko sinku povem, da sem jaz njegova prava mati, ki sem mu s svojo bistrumnostjo pripravila srečno bodočnost! Torej tako ostani ti, moj ljubi Ivanko, poslej Josip Stegoj! Ako pa prej pretrga smrt nit mojega življenja, pojde tajnost te srečne zamene z menoj v grob.

S takimi razlogi se je Saša opravičevala sama svoji vesti, skrbno čuvala tajnost in vzgajala malega Josipa. Laskava poročila, kakoršna je pošiljala v Aleksandrijo gospej Stegojevi, bila so vir sreči in blagostanju, zakaj lepo darilo ni potem ostajalo med potom. Ker je deček res lepo rastel, veselila sta se ga tudi stara dva pri Kalinovih.

Josip Stegoj se ni dolgo veselil svoje očetske sreče. Ko je bilo dečku nekaj nad dve leti, tedaj je umrl Stegoj v Aleksandriji. Ta nesreča je mnogo uplivala na otrokovo poznejše življenje. V oporoki mu je Stegoj ostavil vse svoje imetje, katero pa je imela do njegove polnoletnosti upravljati dečkova mati. Onega premoženja, ki je bilo še pred oporoko last Zalice Kalinove, ni se testament dotikal kar nič, kakor se blagi pokojnik ni nikoli tudi sam silil v to, da bi je soproga zapisala njemu.

Jožef Stegoj je bil miren, plemenit značaj. Iskreno je ljubil svojo soprogo, z jednako ljubeznijo se je oklenil tudi malega sinka. Le trgovska opravila so ga zadrževala, da ni mogel dalj časa bivati v prijaznem rodbinskem krogu, naposled pa bolezen. Tudi mu ni bilo prav, da je soproga poslala dečka na svoj dom v izrejo: a ker je često slušal pametne ugovore svoje zakonske polovice in pa ker je bilo politično ozračje nad Aleksandrijo tako nemirno, da so Evropci že kar popraševali svoje konzule, kdaj jim bo ostaviti mesto, udal se je ter čakal mirnejših časov in boljšega zdravja. V tem čakanju ga je dohitela smrt ter prizanesla s tem njegovemu življenju mnogo bridkega iznenajenja.

(Dalje.)

dokler nismo prepričani o slabem. Pri današnji obtoženki pa nismo prišli do vzroka, da bi je ne sodili dobro, ker se nismo prepričali o njeni krivdi. Kdo more torej kamen pobrati in vreči nanjo? Jaz vsaj tega ne morem in menim, da so nas občinarji volili po naši modrosti, ne po naši nerazsodnosti.

Ko bi pa tudi, slavni svetovalci ljubljanskega mesta! imeli dokazov za Tramteričino obsodbo, vendar nam spoštovanje do cerkvene gosposke ne dá mirú, da bi ne oprostili po nedolžnem zaprte Suzane. Vrnila se je kot spokorjena ovčica v katoliško cerkev, — kaka sreča in kako veselje za pravega katoličana! — opravila je dolgo in ostro cerkveno pokoro, in prej bi mislil, da se ji dá zadoščenje, ker je toliko časa trpela v mestnem stolpu, kakor da se kaznuje.

Sklicujem se torej na vašo vest, častitljivi svetovalci, sklicujem se na nepristranost gospoda sodnika, nad čegar glavo visi podoba poslednje sodbe, sklicujem se na ponižno prošnjo obtoženke, ki prosi za svojo nedolžnost še milostne sodbe, sklicujem se na čast mestne gosposke in dobro ime Lichtenbergove družine ter sem prepričan, da bo meščanka Suzana zapustila zmagovito sodno dvorano, kakor je nekdaj svetopisemsko Suzano izraelski sodnik spoznal kot nedolžno, hudobna starca pa je kaznoval. *Dixi et salvavi animam meam!*“

Vtisek Žlebnikovega mladostnega govora je bil nenavaden. Mestni očetje so kar strmeli nad njegovo zgovornostjo, in žal jim je bilo, da se je zadnji čas sporekel s črevljarsko zadrugo. Res niso zaman stavili nanj svojih upov, in svetovalc Hren je kar med govorom rekel mestnemu županu: Ta bo pa prokuratorjem odstrigel precěj mastnih zaslužkov. Sodnik Amšelj se je najbolj čudil latinskim izrekom, oče Weiss pa je trdil mestnemu pisarju, da je Žlebniku

najbrže škofov kapelan Otava sestavil današnji govor.

Svetovalci so se pomenkovali po govoru po domače med seboj. Celó sodnik je stopil mednje. Ko pa so se domenili, vrnil se je sodnik na svoj prestol, slugi pa naročil, da privéde Suzano iz stolpa.

Ko je pisar napisal v zapisnik sodnikovo narekovanje, vzame sodnik žezlo v roke, naredi slovesen obraz, v dvorano pa stopi črno opravljena Suzana. Vseh oči se obrnejo vanjo, ki je stopala počasi proti mizi sodnikov. Pajčolan vrže čez glavo in pokaže blede obličje mestnim očetom.

Mestni sodnik pa izpregovori: „Ker skoro ni mogoče, da bi prava mati utopila svojega otroka, in ker je vdova Tramterica že prebila cerkveno pokoro, postopati se ne more ž njo več kriminalno; pač pa se kaznuje obtoženka za dvajset goldinarjev v srebru, kateri se porabijo za mestne potrebe.“

Obravnava je bila s tem končana.

Matija Žlebnik je ponosno vodil vdovo Tramterico iz dvorane. Pred mestno hišo so jo že čakali stariši, sorodniki in znanci.

Stari Kumberg pa je cepetal za drugimi in godel:

„Kumberg je Kumberg, če prav ni več mestni sodnik.“

Drugi dan pa je pometala stričnica vice-domskega vratarja veliki trg. Gregor Grabnar jo je vodil, sin njegov pa je škripal z zobmi in se togotil nad ljudmi, ki so zijala prodajali ter ugibali, koliko služi za pometanje uboga Špelica?

Pometati pa ni bilo lahko, ker so mestni očetje dali le jedenkrat na leto mesto pomesti.

(Dalje.)

Materina obluba.

(Povest. — Spisal Dobrávec.)

(Dalje.)

Razmere med egiptovsko in angleško vlado so bile vedno napete. Angleži so se trudili na vsó moč, da bi spravili lepo deželo pod svojo oblast. Razne homatije so se pletle od leta do leta in vedno razburjale duhove, ne da bi stvar dosegla kakoršen koli uspeh.

Ko je bilo Josipu pet let, tedaj ga je obiskala mati.

O, kakšno objemanje, kakšno pozdravljanje, koliko poljubovanja, prisrčnosti in materinske

ljubezni! Deček se je branil in naposled popolnoma naveličal milovanja ter začel prav krepko kričati. Tudi se mu je zdelo čudno: ptuja, neznana, bogato oblečena gospa v dišečih rokovicah, s čudnim pokrivalom in še čudnejšo obleko, hoče njega ugonobiti kar s samim sladkanjem. Kar zbežal je in se skrtil v predpasnik ljubljene svoje Saše. Ta je skoraj z vidno ljubosumnostjo opazovala ljubeznivost svoje gospodinje, a rekla ni nič, dobro vedoč, da je to dečku sreča.

Za materinsko srce, polno ljubavi, polno roditeljske sreče, je prekmalu minul oni mesec, katerega je smela Zalica prebiti na svojem domu. Deček se je v tem času navadil klicati jo mamo in se veselo zatekal v njeno naročje.

Ko se je neki večer vračala iz cerkve domov, srečala je tudi Hribarjevega Janeza. Mlada ženska — dasi že vdova — bilo ji je komaj osem in dvajset let — je takoj čutila v srcu neko neprijetnost. Saj neradi srečamo celó prijatelja, če se je naša usoda nagnila nasproti njegovi; če je naše življenje njemu nevšečno. Hotela se mu je že ogniti, pa bilo je prepozno. Njena polt, navzlic južni vročini še prozorno lepa, je lahko zardela, ko je stala blizu njega. Kako različna pota in kako različno življenje?

Janez se je bil ves izpremenil, ker ni opustil prejšnjega življenja, marveč je po dosluženih vojaških letih še rajši popival kakor prej. Lotil se je bil mešetarstva, lazil na vse bližnje in daljne semnje. Tam je govoril najmanj za štiri, krel in pil pa tudi za polovico družbe. Nevšečna posledica temu je bila, da se mu je nos prav živo navzel občutljivosti do vseh rdečih in temno-rdečih pijač in dobil tudi prav živahno rdeče-modro barvo. Tedaj, ko je Zalica še drugače mislila o Janezu, ni bil še tak, no, tedaj ji je bil tudi všeč, a sedaj, sedaj je bilo drugačno njeno življenje, in drugačen je bil tudi Janez.

Mlada vdova se je sramovala, da je bila kdaj tako nespametna in gledala za tem človekom. Zalica si je pravila, da je bil prav Janez vsega kriv, kriv, da se ni mogla sporazumeti z materjo in da je morala tako naglo in z materino grožnjo od hiše. Morda je bilo to krivo, da ni pozneje imela sreče v zakonu ter nima sreče, da bi živela poleg svojega otroka. Kako rada bi se trudila poleg njega, blažila mu srce z lepimi nauki, lepimi opomini: ali proč so, proč mladostne sanje!

Mrzlo jo je pozdravil Hribarjev in nerodno segel v roko, potem pa šel svojo pot. Nekaj je godrnjal sam s seboj. Mislil je, kako bi njemu cvetla sreča in s kakimi dobrotami bi bila nastlana vsa njegova pota, ko bi bila Zalica njegova, on bi pa lepo brez skrbi postopal po širnem Kalinovem posestvu. Toda Janez se je v tem motil, zakaj Kalinka, kolikor jo že mi poznamo, ima oster jezik in pa tudi pridne roke, Janez bi moral delati pri njej ali pa stradati v prepiru in jezi.

„In vendar sem mislil, da se bova drugače pozdravila“, godrnjal je mešetar še dalje svojo pot. „Pa takšna gospa! Nisem se usodil je tikati ne vikati, in vendar me je sram, da sem se zbal. Linksum!“

Zalica je odhajala v Aleksandrijo. Vsi so jokali o slovesu, in mali Josip je stegal ročici

za mamo še dolgo potem, ko je bil voz že zdrčal z dvorišča. Tudi Saša se je solzila. Saj je vedela predobro, da obrodé te solze, četudi so podobne krokodilovim solzam, še zlat odmev. Saj je vdova Stegojeva dovolj bogata.

Mati je sicer poprej hotela vzeti dečka s seboj, a Saša je nagloma in s strahom hitela po zdravniku, ki je svetoval gospej, češ: prememba zraka bi škodovala dečkovemu zdravju. Ko bi Zalica vedela, da je prav takšna prememba zraka povzročila smrt — —. Ne, sedaj bi bilo prepozno! Kdo more kaliti njeno materinsko srečo?

Naročila je zastran šole, naročila vsem skrb za svojega jedinca.

Pri Kalinu se je vrstilo vse po navadnem redu, le neke malenkosti ne smemo zamolčati, ki je v tesni zvezi z drugim pripovedovanjem.

Bila je kmalu potem trgatev. Saša je sedela z dečkom tisto popoldne na vrtu. Deček je tekal semtertje, okušal najslajše grozdje in je nosil po jagodi v usta svoji varihinji. Začel se je med njima naslednji pogovor:

„Ali je dobro, Saša?“

„Seveda je, pa ostani vsaj za trenutek pri meni. Ne morem vedno laziti za teboj. Glej, da mi ne padeš v vodo!“

„Ne padem ne, boš videla Saša. Tudi je tam-le doli čoln, lahko skočim vanj.“

„Tako sediš sem-le k meni, ali slišiš!“ zapreti mu ostreje.

„O, saj te slušam, Saša, ker te imam rad, veš. Ti si tako dobra.“

V tistem času se je priplazil skozi goščavo do čolna Hribarjev Janez, sedel vanj in krenil ž njim za vrbje, da ga dovilja in deček nista mogla opaziti. Tam je metal trnek za trnkom v vodo. „Kdo bi se potil po vinogradu“, mislil je mešetar in mrmral svoje misli polglasno v valove. „Tukaj-le so ribe zame in za druge; seveda za druge so vse tiste, katerih jaz ne polovim, pa je pravde konec. Že vem, kaj naredim: riba hoče plavati — stara resnica: jaz pa vem, da hoče plavati tudi v želodcu — na vinu. Polovico plena poneseš k ‚polnemu sodu‘ v gostilno, da mi jih dobro plačajo, polovico pa domov v ponev. Tam skupim za olje in polič vina, tu napravim večerjo. O, kako prijetno je, če človek vé, kaj je dobro! Drugi naj si skrbé za večerjo po svoje, Janez zna tako, morda se sčasoma naučim še bolje.“

Tako govoreč je po malem opazoval vrvice, če jih katera „poteza“. V teh trenutkih je slišal z vrta te-le besede:

„Josip, koga imaš rajši: mene ali mamo?“ Deček seveda ni premišljal in rekel: „Mamo“. Saj mu je često pravila stara mati, ko sta bila sama, kako dobra je njegova mama. Vse mu

dá, česar potrebuje, njej pa pošilja dobri Bog. Toda Saša je stvar zasukala drugače:

„Pa, če bi bila jaz tvoja mama, ali bi imel tudi mene tako rad?“ To je bilo dečku nekoliko prehudo zrno. Molčal je in gledal Sašo s svojimi temnimi očmi. Kaj je vse Saši odsevalo iz teh očij, to nam je težko opisati. Morda očitane, greh, morda celó lastna preteklost. O, dobro, predobro so ji znane te oči... Ker je Josip ni umel, vprašala ga je zopet:

„Če bi ti ne imel one mame tam daleč za morjem, ali bi imel mene tako rad, kakor sedaj-le njo?“

„O, imel, imel!“ Ondaj je vzela Saša otroka v naročje in ga strastno poljubovala, vmes pa govorila italijanski: „O mio caro bambino, se tu sapessi, chi e la tua vera madre, come dovresti piangere quest'ora! No, no, cuor mio, tu sei il mio figlio; non tu, quell' altro e morto.¹⁾ O, Dio mi perdoni!“

Josip je gledal po teh besedah svojo varihinjo še bolj zvedavo kakor prej. Saj tako čudno ni še nikoli govorila vpričo njega. Kaj neki mu hoče povedati v neznanem jeziku? Ker ni mogel drugega, dal ji je zopet sladko vinsko jagodo v usta.

Drugače se je vedel Hribarjev mešetar, ki se je bil po semnjih in v Trstu za silo naučil otepati laščino. Prav tedaj, ko je govorila Saša o svojem sinu, hotel je on potegniti iz vode debelega klena. Njo so premagala materinska čustva, da ni mogla drugače kakor dati jim duška čeprav v ptujem jeziku, mešetar je pa gledal za slastnim založajem ter vmes škodljivo poškilil z očesom skozi vrbje do ženske. Cok! pade riba v čoln k mnogim tovarišicam, ki so že končale tek svojega povodnega življenja. Janez je dovršil lov, privezal čoln na prejšnje mesto in splezal po isti prepovedani poti kakor je bil prišel.

„Ta je vredna pet bokalov vina! Halb rechts, marsch! — Nisem sicer slišal vsega, a toliko vem, da ni znana dečkova prava mati. Kdo neki mora biti? Vsekako bo to ponosni Aleksandrinki, ki me oni dan še skoro ni hotela poznati, nekoliko nevšečna mast. O, ta ji ne uide, kakor je in hoče biti gospa.“

IV.

Oh, nesrečni so jeziki,
K' so ti to povedali.

Narodna.

Tri leta pozneje se je vdova Stegojeva drugič omožila. Spoznala je nekega priletnega

¹⁾ O, dragi moj deček, ko bi vedel, kdo je tvoja prava mati, kako bi jokal sedaj-le! Ne, ne, srček moj, ti si moj sin; ne ti, oni drugi je umrl. O Bog mi oprost!

inženêrja ob sueškem prekopu, dala v najem hôtela na Mehmed-Alijevem trgu v Aleksandriji in se preselila v Suez, kjer je bila njenemu soprogu zagotovljena mastna služba ob ravnokar slovesno otvorjenem prekopu. Hotela je mirno preživeti drugo polovico svojega življenja.

Iz doma je Zalica dobivala vedno boljša poročila o napredku Sašinega varovanca. Jedina novica, ki je mučila notranji mir njenega zloznega življenja, bila je smrt matere Kalinke. Zalica — sedaj gospa Beauchampsova — je potočila veliko solz, plačala po stari slovenski navadi več svetih maš, a nekaj jo je še vendar peklo. Želela je namreč vsaj na smrtni postelji prositi mater odpuščanja za ono razžalitev, zaradi katere je šla v Aleksandrijo. A to ji ni bilo dano.

Poleg dobrohotnega, nekoliko postarnega, ponosnega Francoza ji je potekalo življenje mirno in zadovoljno. Ko se ji je polegla žalost po rajni materi, izročila je tudi ves denar in vso skrb za sina svojemu staremu očetu. Sama je natanko določila načrt, kako naj se deček šola, kolikokrat ji mora pisati, če bo treba, a Saša naj mu nadomešča mater in pomaga očetu.

S tem je bilo tajni materi zopet odprto široko polje v vzgoji mladega Josipa Stegoja. Znala je dečka navajati na to, da se je je oklepaj čim dalje z večjo ljubeznijo. Sleharno leto je voščil materi za god, napisal častitko za novo leto, pa tudi nič drugega. Premetena Saša je pošiljala one listke gospe Beauchampsovi v Suez, ne da bi dečku kaj povedala o materini selitvi. Zato mu je spomin na mater temnel leto za letom.

Nekoliko seveda je bila Zalica tudi sama kriva, da so se stvari za njo zasukale v tako nasproten tir: zaupala je Saši, zanašala se na starega očeta in verjela poročilom, da je dečko že v drugi latinski šoli, kjer napreduje izvrstno. V tem času pa je dobila tudi hčerko Melanijo, in jo vzgajala sama prav marljivo.

Saša je še vodila stvari tako, da bi začel Josip njej vsaj za šalo rekati mati. To bi bilo pravo hladilo njenemu, materinske ljubezni žejnemu srcu. A v tem jo je prehitelo pismo iz Sueza.

Gospa Beauchampsova je zahtevala, naj pride sin o počitnicah k njej. Poslala mu je precejšno vsoto denarja za potovanje, svojo najnovejšo fotografijo in ljubeznivo pismo. Seveda je vse skupaj prva dobila v roke Saša.

Soparen večer je bil koncem malega srpana, ko je stala z listom poleg okna ter ga jezno in krčevito obračala med prsti. Nemirno je pogledovala na blestečo se gladino mirne Reke in daleč tje čez nizke griče, a njene misli niso bile tam. Bavile so se z najnovejšo zanjko, ki

je prišla njenim nameram nepričakovano na pot. Kako jo rešiti ter sebi ohraniti sina in njegovo srce? — Oči se ji zasvetijo, nagloma odpre okno, kakor da išče zraka — živeža svojim načrtom, potem stlači sliko in pismo v žep, denarje pa v svoj predalnik in smukne urno v kuhinjo. Na ognjišču je ljubko plapolal ogenj za večerjo. Plamen je objemal veliki kotel, ki se je močno žarel ob desnem uhu. Dekla je že uganila, da bo prihodnji dan veter, potem je pa šla po drv na dvorišče. V tem hipu je stopila k ognju Saša in — plamen se je še močnejše dvignil in kotel še žarnejše zaiskril: a ko se je dekla vrnila, Saše ni bilo več tam. Izginila je nagloma v svojo sobo in kmalu potem na vrt. Dekla je pogledala žareči se kotel, in ker je bilo žarenja le preveč, sklenila je, da to pomenja nemir v hiši.

Saša je stopala nemirno po vrtu. V njeni glavi se je snovalo sto načrtov. „Ne boš ga imela, kakor tudi on ne tvoje slike in ne pisma. Jaz, jaz . . .“ Tako je govorila sama s seboj in stiskala pesti, a drugi dan je bilo že na pošti pismo, ki je izročalo prevarjeni materi žalostno novico, da je sinko šele sedaj zvedel o drugi možnostvi svoje matere. Ta stvar da ga je silno presenetila in užalila; rekel je, da ne pojde k drugim ljudem pod streho. In njegova mati, če je že imela kakšen krajcar prihranjen, ali ga ni mogla prihraniti njemu, ki je njen jedini sin? To je čudno, da ima rajši druge kakor njega.

Kakšne posledice je imelo takšno pisanje, ni nam treba praviti.

Saša je tudi pozneje v svoji grozni ljubosumnosti zastran materinske ljubezni skrbno skrivala Josipu vsa pisma, ki so ji došla od Zalice. Skrila mu je celo ono sliko, katero mu je poslala iz Sueza, ko je prvič prejel sv. obhajilo. Ako ni mogla drugače, čitala mu je iz različnih pisem same odlomke.

Tako je mladenič lahko pogrešal svojo mater; njen spomin mu je čim dalje bolj medlel. Ko je dovršil peto šolo, pisala je Saša v Aleksandrijo, naj ga Zalica potolaži s tem, da se je premislila o drugi možnostvi ter ostane rajši sama, ker — tako je lagala — je obetal v svoji vihravosti pustiti študije. „To storite“, končala je pismo, „vse drugo opravim sama. Deček misli, da ste še vedno v Aleksandriji, zato ga utrdite v tej veri. Prosim.“

S tem je navihana Saša spretno pripravila materino srce res tako, da se je nekoliko ohladilo v ljubavi do sina, ki je prav toliko vedel za vse te spletke, kakor oče Kalin. Zalico so motile tedaj tudi druge skrbi: bavila se je vedno živeje z malo Melanijo, ki je

rastla v zalo deklico. Tudi se je Zalici življenje dokaj premenilo, kar je bila odšla iz Aleksandrije. Kolika razlika samo v okolici jednega in drugega mesta! Suez je v primeri z Aleksandrijo malo dete nasproti zajetnemu možaku. Koliko živahnosti po ulicah, pa tudi razdrapanih hiš, otožnosti arabskih Beduvinov, ki preganjajo kamele v velikih trumah skozi mesto! Če se more reči, da je ustje Nila močvirno ali vsaj mehko, je pa Suez na severnem koncu Rdečega morja v silno pustem kraju. Pitno vodo mora dobivati iz Nila, in to ni blizu. Še največ življenja povzroča morski prekop in ladijestalnice v obeh lukah. Mesto je brez posebnih ugodnostij, življenje v njem je celó Evropcem kmalu neprijetno.

Inženir Beauchamps je moral dostikrat poslušati tožbe svoje soproge, da bi bilo potrebno premeniti bivališče ali pa — ker je bil mož že v letih — prositi za stalni pokoj ter se preseliti v Evropo. Tolažil jo je s tem, da se izpolni njena želja, kakor hitro zvrši Melanija svoje studije, da bo izobražena za vse, tudi najvišje sloje društva. Deklica se je šolala v Parizu, in to stane veliko drobiža. Njen oče se je hotel v domovini pokazati popolnega moža — Francoza, kateremu se ni treba sramovati, ko povabi prijatelje na prijazen pogovor, diné ali soiréjo v svojo hišo.

Bil je častitljiv starček, a živahen v družbi in ponosen na svojo lepo domovino. Poseben odsev se mu je prikazal na licu, kadar si ga vprašal o rodu in domovini. Nepopisno veselje

Arhangeljski sobór v Kremlju.

mu je igralo na licu, ko je govoril o slavni in lepi Franciji. V vsakdanjem življenju ni govoril drugače, kakor v svojem materinem jeziku, tudi v družini je odmevala samo francoska govorica. Izmed inorodcev je najboljše čislal Angleže in Špance. Mogoče, da bi v svoji narodni ponositosti še ne bil vzel inorodne Zalice Stegojeve v zakon, ako bi ne bil v zadregi zastran neke večje vsote denarja; a občudoval je tudi njeno pravilno izgovarjanje v francoščini, njen živahni značaj in njeno prikupljivo postavo.

Mirno jima je potekalo družinsko življenje, in Zalica, ki je često premišljala o minulih časih, priznavala je na tihem, da je našla v prvem zakonu denar, v drugem pa srečo, katero ji je kalil samo neposlušni sin. — — —

Minulo je tako več let. Josip Stegoj je dovrševal osmo šolo in svojega življenja dvajseto pomlad.

Saša je opažala, da se ji je izkušal Hribarjev Janez že često približati, kakor bi hotel ž njo govoriti pametno in važno besedo. Toda Dalmatinka, kakor se je tudi privadila v Potočju, občevala je le malo z ljudmi izven hiše. Ko je bival v jesenskem času Josip doma na počitnicah, bivala je vedno poleg njega, kar je bilo dečku posebno všeč. In tudi tedaj je izkušal uporabiti Hribarjev mešetar priliko, da bi govoril z jednim ali drugim. Mož je namreč opažal z vidnim zadovoljstvom, da je mladenič čim večji, tem podobnejši — Saši. Ker se ga je ona izogibala, opozoril je nekoč starega Kalina na to posebnost.

„Ljubi moj Janez“, rekel mu je, „ali ne veš, da imajo vsake oči svojega slikarja, vsak človek pa svoje napake? Jaz — po priliki — imam svoje, ti pa, brez zamere, tudi.“

„Recite, kar hočete, očka! ko bi imel dve glavi, précej zastavim jedno, da tukaj niso stvari na jasnem. Očka, jaz sem že prebredel mnogo sveta, marsikateremu kozarcu sem pogledal dno, naučil sem se laškega ščebljanja, naučil sem se pa tudi opazovati ljudi: verjemite. Ko bi jaz ne bil sam slišal . . .“

„Kaj si slišal, motovilo pijano?“ odgovoril mu je mož razžaljen, „ti si morda slišal, kako trava raste; poštene ljudi pa pusti na miru, drugače jo utegneš še drago skupiti.“

„Oče, le bodite hudi, kakor hočete, saj jaz, kar vem, pa le vem. Linksum! Z Bogom!“

Stari Kalin je majal z glavo, ko je odhajal mešetar z njegovega dvorišča. „Pijana muha! Res lepega zeta bi bili dobili s teboj v hišo! Kjer te ne peče, ne gási!“

Tako se je pomiril Kalin in šel k delavcem.

Bližal se je konec šolskega leta in s tem tudi konec Josipovim studijam na gimnaziji. Sporočil je že domov Saši in staremu očetu,

da jo je dovršil z dobrim uspehom. Saši je srce drhtelo samega veselja. Kalin je pa zadovoljno majal z glavo: „Da, gospod bo, gospod! Saj sem vedel, da se ne bo maral utepati z našimi brežinami. Gospod je čislán povsod.“

Dva dni pozneje je stopala Saša s pošte, hlastno pretrgala ovitek in naglo čitala list. Solze so ji kapale na papir in zdrkavale v cestni prah: Josip je pisal, da pride še nocoj z vlakom; kolika sreča! —

Saši bi bilo vse to, kar je danes zvedela, res popolna sreča, ko bi jo smela sama slobodno, sama nekaljeno in vso uživati. To jo je žalostilo, ali naj dozdevni sreči na ljubo sedaj pahne svoje dete v pogubo, ko je na pol pota do blagostanja? Ne, to bilo nespametno. Kakor doslej hoče tudi poslej trpeti in molčati. Tako je premišljala in z odločnim sklepom, ohrabrivša samo sebe, gledala ponosno v svet. češ: kaj vam mari! Jaz trpim za-se in za srečo svojega sina! —

Ondaj stopi izza ograje naravnost pred njo — Hribarjev Janez.

„Kaj berete, Saša? Morda vam je pisal dragi iz daljnje dežele?“

Ženska je bila sedaj v silni zadregi, zakaj vprašanje je prišlo nenadoma.

„Nimam jaz nikjer dragega — za to sem tudi že preveč v letih. Saj me poznate.“

Janez se vendar ni dal tako brž odgnati. Mož, ki se je naučil jezik majati zato, da si ž njim služi vsakdanji kruh, znal je tudi sedaj stvar prijeti na pravem koncu. „In vendar, Saša — jaz tudi nisem več mlad. Ali se pa morda ženijo samo mladi ljudje?“

Težko je dognati, ali je bil sedaj njen pogled zaničevalen, samo pomilovalen ali le nedoznalen, zakaj Janez se še ni čutil v varnosti. Trdovratno je čakal, kaj mu odgovori, ker je vedel, da mora odgovoriti. Zato je poznal ženske še predobro. Saša ga je drugič pogledala izpod temnih trepalnic in dejala odločno, kakor ni Janez pričakoval niti v sanjah:

„Jaz se ne mislim več možiti; zato mi ni nič mari, kakšni ljudje se ženijo in kakšni ne.“

„Tako? Čudim se, da vas ne skrbi prihodnje življenje. Dobro mi je namreč znano, da pri Kalinu poslej ne bodo več potrebovali dovilje, to bi bilo že smešno, pa tudi ne pestunje — čemu? in ne vas, ker zna mladi gospod ne same ono, kar je potrebno, marveč še toliko in toliko po vrhu. Saša, ali namerjate počakati, da vam Kalin sam pokaže vrata? Mladega Stegoja sedaj ni treba več pestovati in ne zibati, saj so mu že zrastle peruti.“

„Kaj vam to mari?“ obregne se ona,

„No, no, mari! Morda se poznavata šele od včeraj? Glejte, jaz sem samec. Hišico imam, pa nekaj vrta. Kjer živi eden, ali ne bi mogla tudi dva, in posebno še midva, če vas je veselje?“

„Ni me veselje in me ne bo“, zavrne Saša in zbeži, kolikor jo morejo noge nesti od nadležnega snuboka. To pa Janeza kar naravnost razdraži, zakaj slabo se mu je stvar sponesla.

„Ali boš še zibala sinčka, Saša? Prevelik je menda. Tudi gledala ga ne boš dolgo več, za to poskrbim jaz, ker vedi, da je še nekdo na svetu, ki pozna tvoje skrivnosti.“

Ker se ni mogel po potu lažnivega snuboka dokopati do družinske skrivnosti v Kalinovi hiši, dregnil je naravnost v sršenje gnezdo, misleč: maščevati se moram in dobiti zadostilo. Tukaj niso stvari povsod na pravem mestu, in Janez Hribarjev — to morajo prej ali poslej spoznati — bi ne bil tako napačen zet, kakor ga opraljšajo zjedljivji sosedje.

Kaj pa Saša?

Malo da se ni zgrudila na cesto, ko je slutila, da je izdana. Takoj prvi trenutek se je pokesala, da je tako rezko odpravila snuboka z bakrenastim nosom, praznim žepom, vedno žejnim grlom in na pol podrto hišo. Prebila je nekaj dni v svoji sobi vedno se bojé, kdaj prilomasti k njej stari Kalin ter zapodi njo in Josipa od hiše. A to se ni zgodilo. Janezova jeza zaradi žaljenja se je sicer obrnila naravnost proti Saši, vendar ne tako naglo, kakor bi bil kdo mislil. Imel je namreč poleg drugih tudi to zapreko, da mu niso ljudje na prvi mah nič verjeli. Moral se je truditi in prežvečiti stvar mnogokrat, da je kaj zalegla pri nevernih Vremcih. Ljudje so seveda zmerom vpoštevali mešetarjevo lažnivost.

Mladi Stegoj se je veselil življenja, užival med tem časom počitnice v navrhani in potlačeni meri s svojimi sošolci, prijatelji in vrstniki, hodil na lov, ribaril, udeleževal se različnih shodov in veselic, poleg tega pa vedno premišljal, česa bi se lotil na vseučilišču. Ko bi bil mladenič vedel, kako hudourne oblake je podil na obzorje njegove sreče mešetar Janez!

Nekega dne najde Josip Sašo na vrtu, ko je krpala perilo in jokala.

„Kaj ti je, mama, da se solziš?“ vpraša jo, kakor je vedel že izza mladih let, da ji je najbolj všeč. Kadar je hotel kdaj utolažiti njeno nevoljo, nazival jo je s tem imenom, in čelo se ji je zjasnilo.

„Potrpi Josip, vse ti povem, ko pride za to čas; sedaj je pa bolje, da ne veš, kaj me tare. To so spomini iz moje mladosti. Ali ti je prav tako?“

„Prav, Saša; samo ne toguj več!“

Začela sta govoriti o drugih stvaréh, in Josip, dasi se mu je senca nevolje naselila v srce, spominjal se je še, kako dobra mu je bila Saša v mladosti. Obetala mu je povedati veliko lepega o njegovem očetu, o krasnih mestih, divnih pokrajinah na Jutrovem, o morju, o kršni Dalmaciji in njenih hribovih, kjer bivajo hajduki, tihotapci in turške straže. Zakaj mu tega ne pove, zakaj mu ni hotela danes?

Tisto nedeljo potem je bilo v Vremah opasilo.

Praznično opravljeno ljudstvo je vrelo na ravnico k veličastni cerkvi, kjer so bili že postavljeni šotori z raznim kramarskim blagom. V bližnjih gostilnah so pa neučakljiva grla že na popoldanski račun gasila žejo. Med raznimi gosti spoznamo v neki gostilni takoj mešetarja Janeza. Bil je že, kakor pravimo, nekoliko „okrogel“, dasi je veliki zvon šele drugič vabil k „deseti“ maši. O mimogredočih je zbiral različne dovtipe, gostje so se mu smejali in ponujali pijače. Poslušajmo širokoustnega mešetarja:

„Sedaj krevlja Kalin — starost ga je potrla — to vam je resnično gol kalin, še perja nima. Zeta mu je treba in sinahe hkrati. Kdo ima toliko potreb? Stavim, da ga ta skrb mori huje, kakor mene misel, kje dobim popoldne „na brado“ pijače, zakaj pijača in dobri ljudje so povsod, zetje in sinahe pa ne rasto na jednom stebelu. Torej križ na vse strani. Morda mu je ona bogata hči kaj preskrbela za domačijo. Linksum, halbrechts. Čas je že.“

„Tvoja nekdanja nevesta, Janez!“ so ga dražili sopivci.

„Kaj, moja? Kdo pravi? Veste, da rečem naravnost: moja je bila samo dotlej, ko sem dobil od nje poslednji groš; tako je, pa ne drugače. — In še nekaj! — Dobro bi bilo zame, ko bi se mi na starost zopet povrnili takšni časi. Stavim, kolikor hočete, da bom še dobival od nje novce, in sicer prav kmalu. Hribarjev Janez ni iz zadnje moke. — Znam, hvalo Bogu in moji dobri buči, štiri jezike tako gladko kot očenaš, in to me redi. Linksum!“

Sopivci so vedeli, da mešetar laže, zato se nekdo spomni:

„Kateri jezik je pa najboljši, ugani, ko si tako študirani!“

„Praščiji! Kateri? Kaj bi to vprašal, pa brez zamere, poštena družba“, tako jo je podrl mešetar.

V tem času je šel mimo z družbo različnih dijakov, katere je opasilo zaneslo v vremsko dolino, visok mladenič, črnih, nekoliko kodrastih las in temnih očij. Zgornjo ustnico sta mu že senčali dve mogočni povesmni temnih brk. Zastran tega so ga sošolci dražili, da je gotovo

v sorodu s pokojnim Vukom Karadžićem. To nam je Josip Stegoj!

„Ta-le dolgoveznik tam-le ima tudi še z menoj obračunati“, siknil je mešetar. Pivci so radovedno gledali šaljivca, ki je smatral to za dobro znamenje.

„Pa ne, da bi ga hotel še kaj naučiti? Pravijo, da je bil že v črni šoli, saj se mu tudi pozna, zakaj bled in pretrgan je od same učenosti.“ Tako so tolažili pivci preglasnega Janeza, ki se ni dal danes nikomur ugnati.

„Naučil bi ga jaz zares bore malo, a pomagal bi mu, pomagal —.“

„Točo delati“, seže nekdo v besedo.

Stolp Ivan Veliki v Kremlju.

„Kaj, točo delati, to verjamejo v naših novih časih samo še stare babe. Možje pošteni! Če ste pametni, poslušajte: jaz bi mu pomagal poiskati — lastno mater.“

„Prismoda!“ smejejo se poslušalci. — „Pijandura pijana!“ dražijo ga drugi. „Mari misliš, da on ne ve, kje je Aleksandrija, in ne pozna svoje matere? Morda ga je šolal Kalin, ki ne dá vragu krajcarja, ko bi mu bilo odkupiti tri duše iz večnega pogubljenja.“ — Sedaj je bil mešetar vsaj navidezno poražen. Vzdehnul je, kakor da je odložil na cente težko breme, pogledal družbo pomilovalno kot glumač, ko je spravil občinstvo v smeh z neznatnim dovtipom, potem je dejal:

„Prav toliko je temu-le, ki je šel mimo, Kalinova Zalica mati, kakor meni. Hribarjev Janez vé to, ker ni prazne glave in je ne nosi samo zato med ramama, da vidi, kod hoditi. Jaz sem sam slišal Sašo, ko je to govorila. Seveda bi je izmed vas nihče ne umel, ker je izrekala to v arabskem jeziku, katerega je mene naučil pri vojaki naš korporal gospod Stokal. Tri tedne in osem ur sva imela „tunkel arest“ prej, nego so naju poslali domov od vojakov, in v „arestu“ sva se učila arabski. To se pravi: on je mene učil, ker je sam od tam doma, kjer raste kava. Govoril je tudi slovenski in nemški tako dobro, kakor jaz, zato sva se umela. On je učil mene arabski, jaz njega italijanski, da sva bila ‚bot‘. Linksum. Zvoni!“

Janez se je zopet lagal, a ljudje so mu verjeli.

Novica o mešetarjevi arabščini in pa o Kalinovem študentu sta jim dala toliko opravila, da je že z vsemi zvonovi odzvonilo k službi božji in šele potem so se zavedeli, da je treba v cerkev. Vzdehnili so se in šli k službi božji.

Mešetar je sedaj v svojem sovraštvu do Kalinove hiše in nekdanje Zalice namerjal njo samo opozoriti na okoliščino, ki mu ni dala mirovati. Tudi te stvari se je lotil na posebnem mestu. Izkusil je torej namreč tudi sam pisati Josipovi materi v Aleksandrijo, pa ni bilo nikakoršnega odgovora. Slednjič je zasledil, da ona menda ni več tam. Odkod in kako dobiti naslov?

Popoldne se je začela plesna zabava pod nebom. Mladina se je sukala kakor za stavo, tudi dijaki so plesali in Josip Stegoj med njimi. Stari Kalin je prišel pogledat zabavo in zadovoljno prikimal z glavo, zakaj Josip mu je bil všeč, ker se je znal obračati gosposko in lahkotno.

„Hi, hi, hi! Mlada kri pravi: poskočiva, stara: posediva! Če pojdem jaz med vas, gospodje, potrpite! Z vami ne morem skakati, vi z menoj mirujte, in dobro bo.“

Povabil je vso dijaško družbo k svoji mizi ter govoril o lastnih dijaških letih, ki so bila, žal, le kratka. Mladenci so se čudili krepki besedi vrlega Kraševca, smejali so se njegovim dovtipom in radi ostali v družbi. Ne da bi mislili naravnost hvaliti naobraženost našega ljudstva, moramo vendar povedati, da so nekateri kraji na Slovenskem, kjer preprosti kmetič brez zadrege občuje z naobraženci. To je slovenska nprav in pa sad probujene samozavesti.

„V mojih časih je bilo še vse nemško pošolah“, pripovedoval je Kalin. „Jaz sem bil z nekaterimi vrstniki, ki že vsi več ali manj počivajo v miru, v Gorici. Zvršili smo junaško pripravljalni tečaj, torej dospeli na prag gimnazije. Mojemu očetu ondaj šine misel v glavo:

Andrejče, ti znaš prav dobro nemški, kakor kaže spričevalo, zato pojdeš v Ljubljano k preskušnji. To je bila moja nesreča. Prebivšemu izpit v Ljubljani so mi rekli, da sem zrel komaj za pripravljalni tečaj. Ker sem s tem zamudil izpit v Gorici, ostal sem na cedilu. In vendar so rekli, da je nemško v Gorici in Ljubljani; jaz sem to verjel in sedaj vem, da je bolj nemško tam, kjer sem manj znal. To je bil tudi konec mojemu šolanju. Oče me je poklical domov in dejal: Andrejče, ker nečeš biti gospod, boš pa — kmet. Poslednje, kakor vidite, se me je prijelo.“

Solnce se je že nagnilo nad morje in zahodne gore, gledalci so se poizgubili s plesišča, le mladina se je vrtela še prav tako vstrajno, kakor da ne bo nikdar več plesa. Pozno v noč se je šele praznilo plesišče in plesalci so se vozili domov. Tudi Josipa Stegoja so že ostavili znanci. Nekoliko tesneje se je zavil v plašč in mirno korakal v gostilno, kjer ga je danes zjutraj tako pridno obiral mešetar Janez. Bližnji pivci so se razmaknili ter mu ponudili sedež in pijače, oddaljenejši so pa skrivnostno stikali glave ter si šepetali mešetarjevo tajnost in se ozirali nanj. Mladostni sovrstniki so ga vprašali, ali pojde v semenišče? Josip pa otrese košato glavo in odvrne, da misli biti zdravnik ter nadaljevati svoje študije na vseučilišču.

„Šest ali sedem let me ne bodete videli, potem se zopet vrnem in skupno bomo živeli v lepi slovenski domovini. Če me Bog ohrani, ne mislim se kot zdravnik nikjer drugodi naseliti, kakor blizu doma. Saj je naša zemlja tako lepa, da bi si želel nazaj v ta ljubi kraj, tudi ko bi bil sto milj od tod. Bog živi slovensko domovino!“ Rekši dvigne čašo in trkne z vsemi sopivci.

Kmalu potem je odšel.

Že od nekdaj mu je ugajala pot ob Reki poleg temnega vrbja in jelševih grmov, zato je krenil tudi nocoj po daljši poti ob vodi domov. Klobuk je pomačnil s čela nekoliko bolj v ozadje, otrl si pót in mahal s palčico pred seboj. Bistri valčki na površju Reke so se le tihoma zaganjali drug ob drugega, zvezde so odsevale v vodi, njihov svit je migljaj mladeniču nasproti kakor njegova lastna bodočnost . . .

Tam v goščavi se je splašila brinjevka, gori v Gaberku je lajal lisjak — znamenje, da se kmalu izpremeni vreme; Josip je brezskrbno pel znano slovansko popevko iz dôbe narodnega prepورا:

Slavlje nek zaori,
Kud se slavska rieč govori . . .

Ni še popolnoma končal, ko se oglasi tam izpod grma mrmrajoče človeče:

„Kam pa tako veselo, mladi gospodič? Ali se vam mudi? Saj nimate daleč do doma; počakajte, pojdeva skupaj!“ Stegoj je spoznal Hribarjevega Janeza.

„Kaj, da počivate tam v grmovju kakor cestni razbojnik? Sem pridite, da se pogledava in spoznava!“

Janez, ki je tu prespal dopoldansko in popoldansko pijačo, pretegne se še nekoliko, potem se pa vendar vzdigne in pokaže zmršeno glavo iz grmovja.

„Počakajte, mladi gospod Stegoj, ali kakor vam že pravijo, če ste ali ne. Sanjal sem nekaj neprijetnega. Nekoliko bi se še rad zdramil.“

„Kaj se vam je sanjalo, Janez?“

„Ali hočete slišati?“

„Rad.“

„No, dobro. Povem vam prav na kratko, ali samo zato, ker ste mi všeč.“

Temne sence jelševih vej so še zakrivalo obraz le na pol vidnemu pripovedovalcu; Josip je pa sedel na bližnji obcestni kamen ter zrl nepremično v ono temo, od koder se mu je zdelo, da prihaja Janezov glas in poslušal njegove izmišljene sanje — svojo lastno usodo.

„Vozil sem se po daljnem morju proti domu. Na ladiji sem videl mlado žensko, črnolaso, lepo, kakoršna je bila vaša mati; pa ta je bila ptujka. Imela je s seboj nežno dete, staro komaj pol leta. Parnik krene k bregu . . . ženska z otrokom stopi na suho, a dete ji pade po lastni nespretnosti v — morje . . . Potegnili so iz vode mrlička, katerega je mladenka brezskrbno nesla domov, tam položila na postelj, iz zibelke pa je vzdignila svoje lastno dete in potovala naprej . . . na dom matere onega otroka, kateri je bil njej izročen v hrano in varstvo. Tu je dete čuvala in negovala ter poleg tega varala svojo gospodinjo, vlekla ji iz žepa denarje za vzgojo lastnega otroka. S tem mu je še mislila priskrbeti dobro dedščino in sebi brezskrbno starost.“

V grozni skrbi, kaj bo iz te hudobije, ko jo zvé svet in ogoljufana mati, sem se zbudil. Jaz imam mehko srce in ženska solza me gane. To so bile moje sanje, gospod Stegoj.

Sedaj pa pojdiva!“

Mladenič je molčal, zakaj nikakor ni mogel na jasno s svojimi mislimi: ali je res sanjal mešetar; če ni — zakaj mu je neki to povedal? Ni verjetno, da bi si bil izmislil! Kaj namerja s tem? Iz takih neprijetnih mislij ga vzdrami mešetar:

„Ugibajte o tem, le ugibajte, dragi gospod; morda — če bova prijatelja — vam povem o priliki še kaj več o teh sanjah. Lahko noč!“

Hribarjev je izginil kakor kafra. Stegoj je pa ostal s svojimi mislimi kakor Leonida

pri Thermopilah med sovražnikom in sramoto. Ko bi hoteli ponavljati njegove mučne sanje to noč, morali bi opisati mešetarjevo povest saj v dvanajstih raznih oblikah; povsodi pa je utonil oni pravi sin neznane gospe, on je ostal — in sedaj? To nesrečno vprašanje ga je vselej prevzelo toliko, da mu je novi spanec pokazal grozo v novi podobi. To so bile kakor Sisifove muke.

Drugi dan je šel k Saši.

„Ljubi moj“, rekla mu je, „mešetar si je vso stvar izmislil. Čakaj! kmalu ti povem, zakaj. Že več časa sem opažala, da bi rad meni nekaj povedal, kar ni za vse ljudi. Oni dan me je srečal na potu, ojunčil se je in me nagovarjal,

da bi ga vzela. Seveda sem mu takoj odgovorila kakor je bilo treba. Zato si sedaj izmišlja proti meni vsakoršne stvari. Ker ne more naravnost, pripoveduje po okoliščinah kakor vsi oni, katerim vest ni čista. To je izmišljotina, verjemi!“

Saša se je tresla po vsem životu, zadnje besede je komaj izgovorila, oči so ji nemirno švigale po sobi, grlo se ji je krčilo, ker ni mogla več skrivati svoje razburjenosti. Glavo je zakrila v dlani in bridko zaihtela. Josipu se je smilila, vendar mu njena vznemirjenost ni dala pokoja. Začel je sumiti in pustil Sašo, da se umiri. S potrjim srcem je šel ven v naravo.

(Dalje.)

Vzori in boji.

(Po prijateljevih pismih priobčil Jož. Ošaben.)

(Dalje.)

37. Strah gimnazije. — Očetovo pismo.

. . . grudna . . .

Ljubi prijatelj! V šoli se je zgodila v začetku tega meseca mala izpremema: za fiziko smo dobili drugega profesorja, ki je bil med počitnicami obolel in ni mogel priti takoj v začetku šolskega leta. Še ko sem bil v prvi šoli, slišal sem o njem, da je pravi pravcati „strah gimnazije“, da se ga vsi dijaki silno bojé in da jih mnoge „pomeče“. Zato sem se vedno bal, da ga ne bi dobil. In to se je zgodilo — tako nepričakovano! Lahko si torej misliš, kakšna čustva so me obšla, ko so se précej prvo uro po Vseh svetih odprla vrata in je vstopil gospod profesor. Kar sapa mi je zastala, moj tovariš v klopi je kar obledel. To dela strah. Pa kmalu sem se prepričal, da so gospoda profesorja pretemno slikali in da ni tak strah gimnazije. Razlaga nam fiziko, in sicer jemljemo sedaj mehaniko, tako jasno, poljudno, da mora vsak razumeti, če le hoče. Pa res tudi razumemo iz večine vsi dobro. Če pa kateri ne razume, ponorčuje se gospod profesor iz njega: „Saprment, dečko“, pravi, „vse bi bilo dobro, samo preučen si. Kmalu boš tako učen, da še žemelj ne boš znal več jesti.“ — Kdor razume, ni se mu bati ničesar. Le tisti je ubožec, ki se brez premisleka po cele strani knjige „nadudlja“ iz glave, a ne razume trohice. Gospod profesor ga ujame pri tej priči. Takih ne more trpeti. Meni se to čisto prav zdi. Dijak mora najprej dobro razumeti, kar se uči, potem šele naj se nauči na pamet. Le tisto je naša duševna last, rekel je

nekoč gospod razrednik, kar dobro razumemo in dobro prekuhamo v glavi. Česar se naučimo tje v en dan, izgine kakor kafra, in taka glava postane kmalu puhla. — Profespr fizike je pa tudi jako pravičen. Kadar vprašuje, dá vsakemu po tri vprašanja, pa za vsako vprašanje zapiše red in sicer natanko, natanko, z ulomki; vsak odgovor dene tako rekoč na tehtnico ter ga pretehta do miligrama natančno. Ker je sam tako natančen, pa zahteva, da tudi mi znamo vse dobro in natanko. — Hej, pa kakó moramo paziti, kadar razlaga! Če vidi, da je kdo razmišljen, vzame v roko cirkel (šestilo) ter meri proti njemu, kakor bi streljal s puško. Kakor hitro pomeri, mora dijak vstati in odgovoriti. Ako ne vé, vsesti se mora sramotno, gospod profesor pa pravi: „Aha, jednega zajca smo že ustrelili.“ Včasih pa pomeri tudi na takega, ki vé odgovoriti. Tedaj pravi gospod profesor: „To pot nismo zadeli zajca.“ Kate-rikrat pa zakliče, ako vidi, da kdo kaj drugega počne, besedico: „sus! sus!“, zlasti pri matematiki, ako kdo prepisuje; pa tudi v svoj katalog zapiše z rudečim svinčnikom: sus. To pomenja: „suspectus“, sumen. — Včasih je prav dobre volje. Tedaj se rad pošali. Prav včeraj je šel mimo naše sobe, ki ima okna na dvo-rišče, prvošolček na stranišče, pa je mimogredé malo pokukal v sobo. Gospod profesor, to zapazivši, reče: „Kakšna predrznost, da si tak prvošolec upa pogledati v četrto šolo, kjer sedé že taki učenjaki, ki se učé višje matematike in fizike!“ Tudi kadar vprašuje, daje semtertje taka vprašanja, da človek ne vé, ali se norčuje, ali za res misli. Sošolca Jakopa Izana ima po-

Materina obljuba.

(Povest. — Spisal *Dobrávec*.)

(Dalje.)

V.

Bedni sužnji večnega smo sklepa,
Vsak hip veselja plačaj ura tožna.

A. M.

Drugi dan je šel Josip mimo Sašine sobe in videl odprta vrata. Pogledal je noter, in videč, da sedi Saša pri mizi in gleda zamišljeno skozi okno, stopal je po prstih k njej ter jo lahkomu prijel za rame. Saša se plaho ozre kakor človek, katerega smo zasačili pri tatvini, toda zagledavši njega, zjasnilo se ji je hipoma lice. Rekla je: „Morda si me hotel ostrašiti, nagajivec!“

Josip pa ni poslušal nikakoršnih okoliščin, marveč zgrabil — kakor pravimo — volka za vrat in jo vprašal:

„Povej, no, kako je bilo ondan, ko si se vozila iz Aleksandrije z menoj v naše kraje! Čegav sin je padel v vodo: Stegojev ali tvoj? Hribarjev mešetar mi je včeraj razložil vso stvar. On je tudi trdil, da te je slišal, ko si ti to sama govorila v italijanskem jeziku. Lahko še pokaže kraj, kjer si to govorila sebi in malemu detetu, katero si nazvala tedaj svojega sina, in ta sin sem brez vsakoršnih dokazil samo jaz. Povej, Saša, prej te ne pustim: kdo laže — ti ali mešetar?“

Saša je čutila, da je izdana. V srcu se je jezila na Janeza, da je tako nerodno spletel to dogodbo, ki je navzlic svoji nerodnosti vendar podobna resnici. Sam vrag je moral biti pri takem početju. Saša je zopet uporabila skrajno sredstvo ženske obrambe: potok solz se ji je udrl po licih. A Josip ni bil danes zadovoljen samo s tem. Trdovratno je čakal, da so se posušile. Sašine še vedno lepe oči so ga prijazno pogledale, on je pa stopil pred njo odločno, reki:

„Saša! Ako sem jaz res oni nesrečnik, ki je moral s ptujim imenom in ptujim denarjem dovršiti osmi gimnazijski razred — še več: preživeti malone vse dosedanje življenje, ako sem jaz oni nesrečnik, povej! Moje srce je dovolj močno, da prenese tudi ta udarec, a midva se morava spraviti od todi in pošteno živeti in pošteno varčevati, da nekega dne vsaj jaz stopim pred obličje svojih sedanjih dobrotnikov in porečem: Tukaj sem, to-le sem prihranil, da poravnam vsaj del onega brezmejnega dolga, katerega sem napravil od svojega nežnega detinstva

pa vse do one ure, ko sem spoznal svojo pravo mater. Oprostite ji, saj smo vsi grešni ljudje. Ako vam za sedaj vsega povrniti ne morem, to in to vračam; naj vam dotlej, ko mi bo več mogoče, zadostuje prepričanje, da vaš denar, vaša skrb in vaš trud ni bil izgubljen.“

Saša ga je gledala, kakor bi ji pripovedoval te zlate besede in moške načrte sam angel varih. Ko bi ne bila že prej sama pripravila obrambe po lastnih, že dolgo odmenjenih osnovah — hudodelci so previdnejši v tem kakor poštenjaki — vrgla bi se bila Josipu v naročje in sreča, kaj sreča? Pol nebes bi bila videla hkrati. A s tem bi bilo tudi vse izgubljeno.

„Josip, ti si vrl dečko“, je začela. „Veseli me, da sem dojila takšnega junaka; ko bi bil moj sin — verjemi — bila bi presrečna. Vsaki materi so dobri otroci čast in slava. Ono stvar, po kateri te je speljal na led mešetar, pojasnim ti v kratkih besedah tako-le: Hribarjev Janez bi me rad očrnil, pa me ne bo. — Ti si bil mojemu sinku, ki počiva v Bogu že nad dvajset let, jako podoben. To sem povedala tudi tvoji materi v Aleksandriji, ko me je vprašala, če bi te hotela vzgojevati doma na Slovenskem. Resnično sem te tudi vedno ljubila kakor svoje lastno dete. Med potoma sem res stopila s parnika in pogledala svoje rojstno mesto K., kjer sem našla tudi svoje dete, a malo živo. Pred mojim odhodom ga je pograbila nevarna otroška bolezen in jaz sem mu zatisnila oči. Oh, ta očesca, nikoli več jih ne zabim! Njegov zadnji pogled mi ne pojde nikdar več iz spomina. Moj ubogi Ivanko! Ko sem s solzami namočila njegov grob, potovala sem naprej v Potočje. Ako še sumiš, piši uradu mestne župnije v K. in vprašaj, kako se je imenovalo in kako se je pisalo ter čegavo je bilo dete, katero so pokopali dne 14. mal. travna l. 18 . . ; ako ti ne zadostuje še to, piši materi v Aleksandrijo in vprašaj, če je ona pet let pozneje obiskala svojega otroka tukaj-le na tvojem domu, ali je bilo le ptuje dete; in slednjič, ako rajši verjameš mešetarju, ki ti je natvezel samo svoje zlobne sanje, slobodno! O moji zvestobi ni dvomila tvoja mati celih dvajset let in še več: ti pa dvomiš samo vsled govorenja onega zapravljevca. Zato: vprašaj ga rajši — saj lahko vprašaš, moj Josip, — kako se je nazivalo moje dete. Če res kaj vé, ti pové; ako pa ne pové, spoznaš, da je lažnivec. Tako je, moj gospod Josip! Sedaj sem priletna in

nihče več ne poštevam, da sem za vas storila več kakor lastna vaša mati. Da, sedaj bi me radi zapodili od hiše, to vem. O, jaz reva, izgubljena na svetu . . .“

Stvar je uspela izvrstno.

Seveda: materine solze, materin pogled in materina beseda zinore vse pri lastnem otroku. Kje si, ki bi se ustavljal temu? Užaljena čast vojaka Korijolana se je pred samimi rimskimi vrati morala umakniti materinim solzam. Tudi Josipu je bilo žal, da se je Saša solzila, žal mu je bilo, da čuti, kako nevhvaležno jo mislijo spraviti od hiše. Najrajši bi jo bil objel kot otrok z obema rokama okolu vratú in dejal:

„Ne bodi huda, saj si ti vedno moja dobra Saša“

Josip ni mogel drugače kakor verjeti Saši. Niti z mazincem ni več krenil, da bi se osvedočil o resnici njenih besed. Ogibal se je mešetarja, najrajši samotaril s knjigo v roki ob vodi, občeval samo s preprostim ljudstvom, le redkokedaj je zopet krenil med prejšnje znance. Premišljal je, kaj je že vse bral v romanih o sličnih siromakih, kakor bi bil tudi on, ko bi veljale mešetarjeve sumnje, in v svoji notranjosti je čutil neko neskladnost, nekakšen nemir, ki mu je bil popolnoma neumljiv. Čim bolj se je trudil, da bi ga pregnal, tem živeje je spoznaval, da to ni mogoče. Proti temu mu je bilo jedino zdravilo poštene študije, resno delo. Zato je bil Josip Stegoj med prvimi dijaki, ki so se to leto vpisali na dunajski univerzi.

Josipu Stegoju se ni bilo treba boriti s sitnostmi in skrbmi v velikem mestu, lahko je širil svoje znanje ne samo v izbrani stroki, marveč tudi v drugih vedah. Obiskoval je muzeje, knjižnice, razne zbirke, družil se z odličnimi možmi in kmalu zaslovel med rojaki in sošolci kot bistra glava in bogataš.

Tisto zimo potem so krožile v Potočju in okolici najrazličnejše govornice o mladem Stegoju in njegovi materi — nekdanji Kalinovi Zalici, ki se je baje izgubila po svetu, da ne vé za njo niti njen oče. Hribarjev Janez je trdil svojo, tovariši so ga pa dražili, kdaj začne zopet od Zalice dobivati denarjev.

„Počakajte“, tolašil jih je mešetar, „kar še ni bilo, bo še lahko. Riht ajh!“

Ženske so govorile, da je menda Saša nekje pobrala dete, ko je Stegojevo padlo v vodo, samo da si je ohranila dobro službo. Moški so ugibali, da mora biti Saša silno premetena ženska, ker je znala tako srečno poravnati nezgodo in s tem utolažiti Zaličino žalost ali pa — tako je pela druga struna — je Zalica samo zato poslala otroka iz Aleksandrije domov, da ji ne bo na potu v kakšnih ženitbenih sitnostih. Na ptujem se ženske navadijo raznovrstnih hudobij.

Tako so se pogovarjali v dolgih zimskih večerih po potoških kuhinjah na nizkih ognjiščih, kjer se posebno vsled slabih drv navadno tako kadi, da vidi sosed sosedu šele tedaj, ko si zmane zakajene oči. Drva sama dajejo od sebe piščoče in cvileče glasove, poleg teh tudi neprijeten duh.

Kolikor so ugibali, vendar prave ni nihče uganil o Saši in Zalici. Saša ni šla po svoji navadi nikamor med ljudi, s starim Kalinom sta imela svoje pogovore, ki se niso nikdar dotikali te nepotrebnosti. Oba sta namreč skrbno zrla v bodočnost in mislila o tem, kako bo z Josipom, ko dovrši svoje študije.

„Jaz pojdem k njemu, ko bo samostojen zdravnik“, silila se je Saša. „Saj sem ga oskrbovala in negovala kot prava mati: kako bi me zabil na starost?“

„Josip ni prazne glave, on bo še velik gospod“, je trdil stari oče in veselo pristavljaj: „Saj je še doma letos vedno taval s knjigo v roki, dasi ga nihče ni silil, kakor silijo druge, češ: študiraj, glava, da boš jedla pečenko! Saša, ti prav govoriš — zase, samo če te bo Josip maral.“

Ona si ni upala več ugovarjati, ker se je bala, da bi si mož ne mislil še kaj več, kakor je bilo treba.

Sumne govornice so morale naposled ponehati, ker je nestalo Hribarjevemu Janezu lažij in izmišljotin. Iztaknil je nekje — če ne na pošti — da odhajajo pisma za Kalinovo Zalico v Suez. Hitro je tudi on pisal v Suez. A mešetar ni imel sreče — pismo je dobil nazaj.

Pri Kalinu niso ponehali prijateljski pogovori o življenju Josipa Stegoja, katerega se je oklenilo starčevo srce malone s tako ljubeznijo, kakor Sašino.

Že tri jeseni je pomagal Josip o trgatvi obirati sladko grozdje, zakaj vse tri jeseni je bival na počitnicah doma. Trdil je, da se dobro oddahne na kršnem Krasu. Ko je zadnjič odhajal, dejal je, da se prihodnjo jesen ne vrne, ker misli popolnoma končati svoje nauke in priti domov samo tedaj, ko bo „doktor vsega zdravilstva“, ako mu Bog dá zdravje. Oba sta se težko ločila od ljubeznivega mladeniča; tudi temu je bilo hudo. Vsem trem so bile solzne oči, kakor bi slutili, da jim je usoda prihranila bridkosti za bodočnost.

In res! Naslednjo zimo je jela Saša nagloma bolehati, dušil jo je kašelj in tožila je, kako jo tišči v prsih. Zdravnik ji je nasvetoval, naj bi šla v svojo domovino, kjer je toplejšje. Toda skrbna ženska se ni mogla ločiti od Potočja. Težavni so bili njeni boji, težavni pomisleki, predno se je odločila, v Potočju zatisniti svoje oči.

Ker je Saša v naši povesti, če že ne najimenitnejša, pa vendar važna oseba, mislim, da

ne bo preveč, če tudi njej posvetimo nekoliko vrstic in se ozremo nekoliko v njeno življenje.

Bila je meščanska hči ubožnih roditeljev. V mladosti se je izučila samo v hišnih opravilih, torej ni mogla nikoli upati boljše službe. Že s šestnajstimi leti je bila zalo deklica, a prav v tej dobi, ko je nežna cvetka najbolj potrebna nadzorujočega očesa, izgubila je sirota očeta in mater. Morala se je preživljati ob delu svojih rok. Kdo bi v obupnem položaju, ko se ima potopiti v globočino morja, ne pograbil najrevnejše bilke, da si reši življenje? Tudi Saša se je želela rešiti iz sužnjosti vsakdanjih težavnih opravil ter se z dušo in srcem oprijela vesele nade, da bo njen rešitelj neki mladenič iz odlične meščanske rodovine, ki je silno obogatela s prekmorsko trgovino. Deklica mu je verjela, in morda je tudi njen Pavlo tako mislil; a njegovi roditelji so ukrenili drugače. Zvedevši o njegovih zvezah, preselili so ga nagloma k nekim znancem v Zader, kjer je bil tri mesece pozneje tudi poročen z bogato in odlično deklico.

Saša je vzdihovala, ko je zvedela žalostno novico in dobila dolžnost, skrbeti za svoje malo dete. V prvem hipu in v grozni žalosti je odbila tudi odškodnino, katero so ji ponudili.

„Njega mi dajte in denar obdržite, volkovi brezsrčni!“ tožila je Saša, ki je sedaj ostala sama z otročičem, sama brez dela, sama brez denarja in tolažbe. Neke sosede so ji svetovale, naj gre v Aleksandrijo za doviljo, kjer si lahko zasluži lepih novcev ter sebi in detetu olajša življenje. Prijetno so zvenele Saši te besede. Prej vsa obupana in utopljena v črno otožnost, spravila se je hitro s svetom in njegovimi zapeljivimi nauki, vzgledi in napakami. Življenje ji je zopet zablestelo v polni krasoti, življenje polno prijetnosti, življenje brez skrbi. Saša se je dvignila kot premagalka, češ: sedaj te umem, ti kačezapeljivi svet. Ti si prevaril mene, jaz bom izkusila druge, pa se poravnamo, saj je resnica in pravica samo — denar.

Koliko trpljenja, koliko groznih muk ji je povzročil ta nesrečni sklep!

Bilo je nekaj dnij po pustu. Z avstrijske prestolnice je komaj začela izginjati zimska odeja in zimsko lice se je umikalo pomladnim dnevom. Vse je obetalo boljše čase.

Mladi dr. Stegoj se je šele vzbudil tisto jutro potem, ko so ga prijatelji in sošolci slovesno proslavili kot novoimenovanega doktorja. Kazalec na uri se je že pomikal čez devet, novi doktor je pa še vedno sanjal, da je med prijatelji, ki mu čestitajo zaradi odlikovanja. Bil je prejšnji večer res lep. Ko se je vzbudil, kazalo je pol desete. Vstal je, pogledal okrog sebe, in takoj uzrl na mizi list neznane roke. Hitro

seže po njem. Ni ga še popolnoma odprl, ko mu smukne v naročje neznana posetnica; naglo jo pogleda in hkrati prečita: I. I. župnik v Vremah. Na drugi strani so bile vrstice:

Dragi gospod!

To pismo mi je izročila Saša na smrtni postelji. Vršeč njeno poslednjo željo sem Vam je poslal. Iz njega zveste vse. Nikari se Vam strašiti; upajva rajši, da se obrne še vse na bolje. Prijateljski Vas pozdravljam . . .

Mladeniču omahne roka, posetnica mu pade na posteljno odejo. Zamišljeno se nasloni na vzglavje in čita:

Moj prisrčni, ljubeznivi sin!

Dolga leta so minula, da te nisem mogla in nisem smela tako nazivati, a danes me to ime osrečuje, ne bojim se nobene oblasti več; to ime mi daje moč, da ti sporočam svoje poslednje tajnosti, katere sem nosila zaprte skrbno kot najdražji zaklad v svojem srcu. Oprosti!

Na svetu se več ne vidiva, pa navdaja me nada o usmiljenju Božjem, v čegar oblast sem izročila tvojo in svojo usodo; ti si dorastel, žrel moč, jaz umirajoča tvoja mati, tvoja ljubljena Saša. Da, tvoja mati sem, in sladko mi je bilo to ime vsekdar iz tvojih ust.

Ko sem se iz Aleksandrije gredé ustavila v tvojem in svojem rojstvenem mestu K. v Dalmaciji, umrl je tam mali Josip, moj dojenec, sinček gospe Stegojeve. Bila sta si tako podobna, da me je brž obsla grešna misel, skrivaj zamenjati mrtvo dete za živo in nadaljevati svojo pot na Slovensko.

Kar se je zgodilo pozneje, znano ti je vse.

Opomniti te moram samo še dolžnosti, katere imaš do gospe Stegojeve, svoje dosedanje krušne matere: ko boš samostalen zdravnik, piši ji in najsrčneje jo zahvali v svojem in mojem imenu; prosi jo oproščenja zame in povej, da me je Bog že tukaj grozno kaznoval s tem, ker sem te imela sleherni dan tvoje mladosti tako blizu sebe in si nisem upala te poklicati s sladkim imenom: moj sin! Ves čas svojega trpljenja sem se nadejala, da se slednjič zjasni nebo moje nesreče in stopim nekega dne pred tebe kot svojega sina in pred gospo Stegojevo kot tvoja mati, ali to mi je odvzelo pravično nebo.

Ohrani gospej Stegojevi hvaležno srce do smrti.

Moja poslednja želja je, da odkloniš po moji smrti vsakršno podporo od Kalinove hiše in Stegojeve rodbine. Kalina sem že pripravila na to pot, ker sem mu rekla, da si meni naznanil, kako dobro se ti godi na

ptujem, zato da ne potrebuješ nikakoršne podpore več iz doma. Mož je bil zadovoljen.

Prihranila sem ti nekaj svojega zaslužka, ki ga dobiš po moji smrti. Varčno ga uporabljaj, zakaj v njem so moje solze in moje bridkosti; nekaj sem zapisala za pogreb. — Ko dovršiš vse šole, obišči Kalinovo hišo. Tu najdeš vso mojo ostalo zapuščino, najdeš tudi naslov do svoje krušne matere, ali precej se ne vračaj sem, prej moraš do kruha. To je bila moja skrb vse življenje.

Zdravnik je obupal, da še kdaj ozdravim. Za nekaj dnij bom že pod zemljo. Dragi Josip — tvoje prvotno ime je bilo Ivanko, sedaj se to ne dá več popraviti, torej dragi Josip, spominjaj se me kdaj v molitvi!

Z Bogom, dragi moj sin!

Tvoja umirajoča mati
Saša Mihičeva.

V Potočju, dne 24. sušca 18 . .

Mladi doktor si je zatisnil oči. Vse prekušnje mu niso prizadele toliko bolesti. Dolgo je bdel tako v neki tožni brezčutnosti, ko je vse videl, vse slišal, vse vedel prav dobro, in vendar je bil mrtev za ves svet, samemu sebi se je zdel živ mrtvec, mrtvec tudi za družbo, v kakoršni je živel doslej. On, takšen . . . izrod! . . . Sramoval se je samega sebe. — Sedanost je ostra sodnica, ko maščuje grehe svoje sosede — preteklosti.

Po večkratnem trkanju zasliši vendar dr. Stegoj, da je nekdo zunaj in želi stopiti v sobo. Spoznal je navadno trkanje dragega znanca. Skočil je naglo iz postelje in šel odpirat. Obupnost ga je pritirala tako daleč, da je hotel kar nagloma izpiti polno kupo bridkosti, pridi potem karkoli.

Mirno in s smehljajočim licem je prišel v sobo grof Bohuslav B. Strastno in burno ga je prijel Josip ter ga posadil poleg sebe v naslonjač. Potem mu je povedal vse. (Dalje.)

Vzori in boji.

(Po prijateljevih pismih priobčil Jož. Ošaben.)

(Dalje.)

39. Hrvaške knjige. Prijan Lovro. Šenoa. Valvasor. Shakespeare v srbskem prevodu. Obzorje se širi. Dositej Obradović.

. . . sušca . . .

Ljubi Josip! Vprašuješ v svojem poslednjem pismu, kako sem dovršil prvo polletje? Odgovarjam ti na kratko: jaz sem popolnoma zadovoljen, a ne tako oče. Dočim sem bil namreč včasih prvi, pomaknil sem se za korak nazaj, na drugo mesto. In to je očetu dalo povod, da so mi pisali ostro pismo, v katerem mi med drugim pravijo tudi to-le:

„Ko si začel jedenkrat nazaj lesti, sin moj, bojim se, da pojdeš vsako leto za nekoliko rakovo pot in slednjič še kje obtičiš. Tistega učenca sem vesel, ki vsako leto napreduje, ne pa, ki nazaduje. In veš, sin moj, dozdeva se mi pa tudi, kje tiči vzrok, da greš nazaj; zdi se mi, in le odkritosrčno priznaj: ti preveč čitaš. Noč in dan bi požiral knjige, največ same povesti. Saj sem videl o božiču: prinesel si polno hrvaških knjig s seboj ter bral. Nimam nič zoper pametno čitanje, da, še potrebno je; a mislim: vsakih štirinajst dnij prečitati jedno leposlovno knjigo je popolnoma dovolj. Mar vas ne uči prav tako tudi gospod razrednik? Saj si mi sam povedal, da vam večkrat to po-

laga na srce: ne preveč različnih stvari čitati, ampak rajši manj, pa tiste večkrat. To sem sam izkusil v svojem življenju: dijaki, ki so čitali manj knjig, pa še tiste le najboljše, a zato se natanko, vestno učili predpisanih predmetov, tisti dijaki so bili vedno najboljši, najrazumnejši, delali so najboljše naloge, bili so tudi najbolj postrežljivi in ljubeznivi, in v življenju najkoristnejši. Tako me uči izkušnja. Zato, sin, bodi ti šola prva. Nauči se vsake reči, karkoli imate, natanko, temeljito, potem boš v življenju — cel mož. S polovičarstvom nam ne bo pomagano. Ob tem pa ni treba in tudi ne smeš zanemarjati telesnega zdravja. Lahko postaneš učen mož — brez grbe.“

Vem, da mi svetujejo oče najboljše, toda tako težko mi je slušati jih. Letos n. pr. sem začel čitati hrvaške knjige in sicer Šenoine povesti in romane. Ne morem se odtrgati od njih. Kako sem bil vesel, ko sem dobil prvič „Vienac“ v roke! Dolgo si nisem upal prositi ga. Gospod razrednik je knjižničar za slovenske in sploh slovanske knjige. Slednjič se ojunachim, stopim po uri k njemu ter mu razodenem svojo srčno željo, da bi rad čital „Vienac“. Takoj drugi dan sem ga imel v rokah. Zmagoslavno sem ga nesel domov. Poglavitna povest je bila od Šenoa: „Seljačka buna“ (kmetiški upor). Danes pa sem

„Oh, ko bi se že kmalu vse to zgodilo! Toda čudim se, da si danes tako dobrovoljen in svest si svojega naklepa, ko si vendar sicer tako počasen v besedah in previden v dejanju.“

„Saj je to le med nama, nevesta moja! Ali morem tebi kaj prikrivati? Kdo je vendar tebe danes tako ohladil, dasi si navadno tako polna ognja?“

„Tolmajnar, dragi moj Matijec! Tolmajnar je bil danes tukaj in ta mi je naložil hudo pokoro.“

„Pater Henrik morda?“ brž povpraša radovedni Žlebnik.

„Iz patra napravi Petra in uganil si ga“, reče smejoč se vdova.

„Otava? Zopet pokoro? Ali je še ni dosti? Razodeni mi, kaj želi še od tebe?“

„Luteranskega predikanta na moji sliki v sobi hoče imeti.“

„Da, to je prav! A morda je tirjal tudi Tolmajnarja, ki sem ti ga napisal na drobni listek?“

„Tega pa ni, Matija. Poznal je takoj tvoj rokopis.“

„Kaj bi ga ne? Saj me je on učil pisati. Ej, dober mož je, ta moj prijatelj Otava, toda neizprosno, kadar je treba braniti katoliško res-

nico, in brezobziren, kadar je treba udariti po luterancih.“

„Brezobziren tudi, kadar je treba udariti po luteranki“, dodene vdova. „In to mi ne ugaja pri njem. Kako vse drugačni so predikanti nasproti našemu spolu! Govoriti znajo, kakor bi sadili rožice, in pogledajo nas tako ljubeznivo, da se nam topi kar srce.“

Hipoma se pomrači mojstru veselo lice. Zagledal je tam na mostu Mihajla Deutscha in svojega brata Gregorja.

„Poglej, poglej, Suzana! Vidiš, tako-le mi služi moj brat in hoče, da bi ga potrdil za pomočnika. E, ne bo še tako hitro, kakor si on misli.“

„In naš Mihajlo je. Kaj imata ta dva človeka skupaj? E, to mu jih naložim, kadar pridele domov! In ta pokveka si še nekaj domišlja, da bi on gospodaril v moji hiši. Ha!“

Vdova se je raztogotila in zakričala bi bila nad njim od daleč, da je ni potolažil tovariš.

„Nekaj imata med seboj“, reče Žlebnik. „In stavim, moja Suzanka, da govorita o naju. Pojdiva v hišo, da naju ne ugledata.“

Izginila sta s pomola. Vdova se je pripravljala na prihod pomočnikov, črevljarski mojster pa je odhitel domov, da prestriže svojega brata.

(Dalje.)

Materina obljuba.

(Povest. — Spisal Dobrávec.)

(Dalje.)

VI.

Pozdravljam solučna te ravan,
Ki pred menoj si razprostrta,
Ki lepa si kot sen krasan,
Podoba rajskega si vrta.

Gregorčič.

Rivijera je res kakor raj na naši grešni zemlji. Kako krasen razgled se tu prostira ob bregu nekdanje Ligurije! Ob skrajnem morskem bregu narejena cesta je pravi drevored, od koder se širijo na zgornjo stran prijazne hiše, polne bogastva, polne razkošnosti, dostikrat tudi polne mehkužnosti in grešnosti. Kakor velikanski amfiteater se dviga pred potnikom ves breg, ako ga opazuje z zelene morske gladine. Ves breg od S. Rema do Nizze je cvetoč vrt, kateremu varujejo hrbet prvi Apenini in silne Alpe, južni konec pa mu umiva dan za dnem neizmerno morje. Kako prijazno zelenilo diči naravo tukaj o zimskem času, ko so gorski vrhovi odeti z

belim plaščem neizprosne zime. Tu cvetó oleandri, citrone, pomaranče, narcise, zvončki, vijolice, a v naši domovini rasto v tem času cvetice samo na steklu v oknih, zakaj zima, noseča nam s seboj božič, trka v svesti si svoje popolne oblasti na vrata naših bivališč. V vsakem kraju je drugače.

In vendar je Rivijera v vsi svoji krasoti samo senca onega srečnega življenja, katero se je začelo za Josipa Stegoja, ko je prvič našel tu na bregu bitje, ki je bilo njemu ves svet.

Po gladki stezici blizu nekega letovišča v okolici Nizze stopa polagoma mlad mož, našim bralcem znani dr. Stegoj. Lepa črna brada se je pridružila mogočnim brkom, mladeniča je nekako več na vseh krajih. Ozira se prek žive meje na vse strani, kakor da koga pričakuje. Ognjeno žive oči mu naglo švigajo semtertje, kar dokazuje njegovo odločnost. Njegova visoka postava in junaška hoja se prijetno zлага z njegovo vnanjostjo.

V dveh letih se je jako izpremenil. Iz mladeniča je postal mož, zrel mož, ki predobro čuti, da je sloboden, samostalen, a ve tudi, da mora skrbeti sam za svoj obstanek.

Stegoja srečavajo le redki šetalci. Vedno huje je vznemirjen. Hipoma se ozre tudi za seboj, kakor da ga ima nekdo dohiteti.

Dasi je tukaj že nad dva meseca, ima le malo znancev. Mož se resno bavi s študijami svojega stanú, saj ga je lastno življenje poučilo o bridkih izkušnjah, kakoršne provzročča na svetu prevara. Ko je zvedel neveselo novico o svoji materi in poleg tega še njeno željo, naj nikar več ne trka za pomoč pri Kalinovih in ne sprejema denarja, ko bi ga dobil od svojega dozdavnega očeta, oklenil se je samo svojega stanú in prijatelja Bohuslava. Ta dva sta mu še ostala zvesta v bridkosti, v dneh obupnosti in tugovanja. Z Bohuslavom je preživel v zlati Pragi mnogo lepih trenutkov, njegovemu vabilu se je udal tudi sedaj, ko je spremljal njegovega očeta, njega in njegovo sestro le-sem, da si razvedri duha.

Ni mu bilo krivice v gostoljubni družini; često je videl, da se tudi njegovega prijatelja oče rad klanja volji svojega sina: vendar naš znanec ni bil do cela zadovoljen. Čutil je huje kakor kdaj svojo odvisnost. Videč med ptujci toliko bogastvo, je le preživo spoznaval svojo ničnost. Nekaj dnij ga je popolnoma prevzel brezupni pesimizem. Zakaj neprenehoma mu je bilo v spominu vprašanje: kaj sem jaz, kdo so pa ti-le!

Iz pogovorov in po prijateljevem vedenju je spoznal previdni Bohuslav, kaj teži Stegojevo srce. Prijel ga je ob neki priliki za rame, pogledal mu zaupno v oči, prav kakor že one čase, ko sta skupno sedela v vseučiliških dvoranah na Dunaju, in mu rekel:

„Josip, zakaj si žalosten?“

„Zato, ker nimam nič in sem sploh brezpotrebna ničla na svetu.“

„Prijatelj, ali mi ne zaupaš?“

„Zaupam ti, dragi moj, prav tako ti zaupam kakor nekdanje dni, poleg tega pa tudi zlorabim tvojo dobroto in sicer do skrajnosti.“

„Ali je to vzrok tvoji otožnosti?“

„Da, prav to je in pa žalostna zavest, da ti ne bom mogel nikdar povrniti, kar si že storil zame.“

„Josip, ali hočeš biti z menoj do smrti ali pa vsaj dotlej, ko usoda obrne tako, da ti bo drugodi bolje? Ako le hočeš, še danes dobim dovoljenje za to od svojega očeta!“

„Ljubi moj, to bi se reklo podaljšati moje muke v brezkončnost. Hvala ti lepa! Potrpi z menoj! Bog mi že preloži, to upam.“

„Josip, tebi je treba razvedrila, ti moraš v družbo, v veselo družbo. Knjiga je mrtva in oveseljuje človeka le do neke meje. Slušaj mene in razvedri se! Ako nadaljuješ po tej poti, ne dosežeš, prav gotovo ne, svojega smotra, marveč uničiš samega sebe. Ali bo morda s tem imela tvoja nekdanja krušna mati kaj več? Torej slušaj mene in razvedri se! Še nocoj moraš z menoj! Pusti knjige za sedaj, ko ti škodujejo na zdravju, in pojdi z menoj! Saj pojdeš, ne, Josip?“

Dr. Stegoj ga je slušal.

Čitateljem in nam bi bilo malo kratkočasno, ko bi opisovali vse one prenapete veselice, kakoršne prireja gospôda v svojih zimskih bivališčih na Rivijeri. Blesti se samo bogastvo in kaže se grozna razlika med uboštvom in razkošjem.

Mladi češki grof je imel mnogo sorodnikov in znancev, izmed katerih — to moramo povedati — so mnogi mladega doktorja prav tako gledali preko rame, kakor gleda sodiški birič preprostega kmetiča, ali pa kakor visoka gospôda — plebejca, človeka, ki se ne more izkazati s sedmimi ali vsaj štirimi rodovi slavnih dedov. Bili so pa med njimi tudi taki, ki so sicer spoštovali in poštevali plemstvo, a zaradi tega niso zaničevali preprostega ljudstva. Bili so zmerni, pametni plemenitaši in tudi drugi razumniki, ki so že proslavili svoje ime po svetu. Nekateri mlajši so se popolnoma soglašali z mladim grofom ter poštevali duh časa. Niso se upirali rešitvi svetovnih vprašanj s svojo odličnostjo, marveč poudarjali, da je vsaka resna stvar tudi vredna resnega premisleka.

S temi se je dr. Stegoj često bolje zabaval, kakor njegovi vrstniki po hrumečih veselicah. Družil se je navadno ž njimi sleherni večer, ko so imeli svoje zabavne shode. Početkoma je bil ž njimi tudi Bohuslav, a njegova živahna nprav ni bila še tako zrela za moški pogovor. Mladenič ni še okusil življenja grenkosti, zato je pa družbi toliko bolje ugajal dr. Stegoj, ki je znal z moško, mirno besedo pojasniti svoje prepričanje.

Nekega večera je prišel v družbo nov gost, star, sivolas Francoz — Beauchamps. Sopihal je in otiral pot s čela, zakaj mož je bil rejen in okrogel kakor zrela hruška. O njem so govorili, da je moster svoje stroke in zelo čislana oseba celó pri francoski vladi.

Kakor so poprej govorili med seboj, rekel bi, trdovratno samo nemški, tako se je pri Francozovem prihodu često zasukala govorica v jednom ali drugem koncu omizja v francoščini. Inženir Beauchamps se namreč drži pravila, da naj govori človek, ako more, materinščino. Na Rivijeri zbrane Avstrijce jako čisla in že velikokrat je kazal posebno zanimanje za dr. Stegoja.

Menda mu je ugajala Josipova vnanjost, morda celó njegova črna brada in živahne oči, da je takoj vprašal, prišedši v klub: „Kje je mladi avstrijski doktor?“

Ob drugi priliki je dr. Stegoj spoznal njegovo hčer Melanijo. Josipu se je zdelo, da žari neka posebna moč v njenih očeh. Kar obrniti se ni mogel od prijazne hčerke toplega juga.

„Ha, ha!“ smejal se je Beauchamps. „to je prava Francozinja. Že sedaj je videti, kako bo znala obračati nase pozornost vse družbe. Vsi jo občudujejo.“ Stegoju je pa častital, da ima toliko sreče v ženski družbi. A kmalu je bila Melanija do Josipa boječa in ledeno mrzla v obnašanju. Vzrok temu so bila neka pisma iz Aleksandrije od gospe Beauchampsove. Ta je namreč še vedno bivala ob Nilu, da bi tukaj prodala svoje posestvo. Po dovršeni prodaji šele je namerjala obiskati evropsko obrežje in tudi svojo domovino, prej pa še omožiti hčer z uradnikom pri avstrijskem konzulatu v Aleksandriji. Bil je nadarjen mladenič in sorodnik njenega prvega moža, doma tudi z Goriškega.

To ni bilo všeč gospodu Beauchampsu, ki je želel, da dobi njegova hči čistokrvnega Francoza; vendar je vse kazalo, da v tej stvari ne zmaga on. Gospa je ostala v Aleksandriji in pridno uporabljala čas za to, da je uredila vse potrebno s hčerkinim zaročnikom; ker je pa hotel imeti oče tudi nekaj pravice do Melanijine bodočnosti, bila mu je ugodna razmera z mladim doktorjem. Sedel je in pisal soprogilist, poln ljubeznivosti in poln neprikritega veselja nad tem, da hčerka izbira proti materini volji. Ker je tudi Melanija omenila v nekem pismu prijaznega ptujca, ki se družil z nekim grofom iz Avstrije, začela je njena mati takoj sumiti — ženske imajo v takih stvareh mnogo občutljivejše živce, kakor moški — da bi ji utegnil biti oni ptujec kmalu ljubši nego njen zaročenec v Aleksandriji.

Kakšen odgovor se je zdel gospej Beauchampsovi primeren na takšno pisanje, tega nam ni treba praviti. Jezilo jo je, da ni mogla takoj za njima. Tam bi zapalila ogenj, ki bi posvetil vsem trem.

Navzlic temu ni nehal Francoz občevati z mladim Avstrijcem, tudi Melaniji ni prepovedal občevati z njim. Večkrat je opomnil, kako nadarjen, plemenit človek je mladi doktor. Prepovedani sad vedno najbolje diši. Melanija je nekaj časa skrivaje prenašala svojo bol in na tihem mislila na dr. Stegoja; slednjič je pa zapala svojo tajnost hišini, deklici živahne južno-francoske nravi. Našla je sočutno srce: dekle je znalo večerne izprehode uravnati tako, da je Melanija srečala dr. Stegoja in njegovega pobratima. Brez napovedij in brez besedij so se

dostikrat srečavali na onem mestu, kjer smo začetkom tega poglavja pokazali čitateljem mladega doktorja.

Solnce je že zašlo, on se je pa še vedno oziral v knjigo „Les dialogues français“, zakaj v občevanju z Melanijo ni mogel drugače, kakor da je dan za dnem popolnjeval svoje znanje v francoščini. Na levo stran je položil kukalo, na desno knjigo in sedel na bližnjo klopico. Začelo se je mračiti. Josip je nekoliko časa sedel in se pogostoma oziral, kmalu pa je le zagledal, česar je pričakoval. Pridružili sta se mu dve ženski.

„Kaj, da vas ni bilo sinoči v gledišču, mademoiselle?“

„Oče so nekaj bolehní“, odgovori ona boječe in takoj dostavi odločneje: „Ne ustrašite se, gospod doktor. Nocoj se vidimo zadnjikrat tukaj — —.“

„Kaj, kako, zakaj?“ hitel je dr. Stegoj, kolikor mu je dalo še vedno šepajoče znanje francoščine.

„Oprostite, moja mama hoče, da takoj odpotujemo. Pravi, da utegne očetu oslabeti zdravje v tem podnebjju. Skoraj gotovo pa kaj slutí.“

Glas ji je drhtel, da ni mogla končati. Josip jo je umel.

„Torej vi se vrnete v Suez?“

„Za sedaj v Aleksandrijo.“

„V naročje ljube mamice in k svojemu zaročencu . . .“

„Ne tako, dragi“, dejala je ona in si brisala solzno oko. — „Moj papa vas ima rad, on bo tudi — to upam — moja opora proti maminim nameram.“

„Vidim, da se nisem motil v vas, moja draga Melanija.“

Nadaljnji razgovor je zmotil grof Bohuslav, ki je prišel lahno po stezici in na tihem pel: „Kdê domov můj?“

„Moj Bog“, vzdahne Melanija, „kdo je ta? Tudi moja mati je včasih tako pela, ko sva bili sami doma.“

Spoznavši dobrovoljnega grofa, ki si je z domorodno pesmijo preganjal hrepenenje po lepi češki domovini, zasmejali so se vsi.

„Oho, Josipe, tako? In jaz ne vem nič o tem. Čudno, čudno! Kdo bi se bil nadejal!“

„Oprosti, prijatelj, gospica nas ostavi prav kmalu ter se vrne liki lastovki na zimo v južne kraje.“

„Pa vendar si zbirajo tudi lastovke svoje tovariše le v naši domovini, he, he! Značilna primera. Kaj?“

Vrnili so se v mesto in razšli.

Misli dr. Stegoja so bile nocoj vse drugačne, kakor obupne. Snoval je načrte za bodočnost. Da, tje doli se naseli tudi on, da poišče svojo

mater, še več: on pojde tje, kjer bo bivala Melanija, tudi če bi bilo njeno bivališče na koncu sveta. Tam hoče pregovoriti njeno mater, da mu jo dovoli v zakon.

▣ Pribodnji dan ni Josip res nikogar videl iz Beauchampovega stanovanja, a jutro potem je prineslo nepričakovano novico, da je za srčno kapjo nagloma umrl sloveči francoski inženir Étienne Beauchamps. Prijatelji, znanci in rojaki so se zbirali in posvetovali, kako bi mu priredili čim sijajnejši pogreb.

Med prvimi sta bila dr. Stegoj in grof Bohuslav B., ki sta tolažila tugujočo deklico in pomagala ter svetovala v prvih trenutkih, ko še pametna, izkušena glava čisto ne vé takoj, česa bi se bilo treba najprej lotiti.

Dolga vrsta pogrebcev je spremila spoštovanega moža na zadnji poti. Odposlanstva raznih francoskih mest, celó francoske vlade, so nosila

drage vence; doma je pa vzdihovala osamela hčerka.

„Gospod doktor“, rekla je Josipu, „prosim, pustite me samo, da se razjočem. Tudi pričakujem vsak trenutek mame. Vedite, da ne bi rada... v tem žalostnem slučaju, ko bi...“

„Umem, gospica!“ odgovoril je Josip in vstal, da bi odšel.

„Ne, nisem vas hotela žaliti. Kar je med nama, ostane, če bode te mož-beseda.“

„Kaj dvomite, gospica?“ začudil se je on.

„Ne dvomim, gospod doktor.“

„Z Bogom!“

„Z Bogom!“

Kratko slovo, dolga ločitev.

Tisto jutro potem je prišla gospa Beauchampsova in na tihem odšla s hčerko v Aleksandrijo. Nikogar nista sprejeli, nikogar pozdravili pred odhodom. (Dalje.)

Vzori in boji.

(Po prijateljevih pismih priobčil Jož. Ošaben.)

(Dalje.)

43. Pri Milovanu. Zaradi desetih novčičev! „Jasno nebo ital'jansko — dahin, dahin!“ Snov žaloigri. Dve otvi. Instruktor. „Roj solzán!“ V družbi modrih móž.

... velikega srpana ...

Ljubi prijatelj! Tako torej sem dovršil svoje potovanje in zopet sem doma in zopet živim vsakdanje počitniško življenje. In vesel sem, da sem zopet doma. „Povsodi dobro, — domá najbolje“, pravi pregovor, in na tem kratkem potovanju sem izkusil, kako resničen je. V Kostanjevici sva bila s tovarišem še skupaj; obiskala sva sedmošolca Milovana, vzor marljivosti. Doma je dobre pol ure od Kostanjevice. Dobila sva ga pri knjigi: čital je staroslovenski evangelij. Sploh je ves goreč za slovanske jezike, a v staroslovensčini mu v razredu ni kos nobeden. In kako lepo govori ta divni jezik! Ko nama je čital povest o izgubljenem sinu: „чловѣкъ іереръ имѣ два сына zdelo se mi je, kakor da slišim samega svetega Cirila in Metoda. Pravil nama je, da se na počitnicah bavi zlasti z nabiranjem narodnega blaga. „Koder grem“, rekel je, „vedno imam ušesa odprta: sedaj slišim kako novo besedo, pa jo zapišem, da jih izročim, ko se mi jih nabere kaj več, profesorju Pleteršniku za slovenski slovar; sedaj zopet zvem kako vražo, kako prazno vero, in tudi to si zapišem; najbolj pa se razveselim, če slišim kje kako narodno pesem. Škoda, škoda, da smo

tako pozno jeli misliti na to, da so stari ljudje, ki bi še znali narodnih pesmij, vedno redkejši.“ — Ko sva prišla k njemu, je prepisoval nekaj takih pesmij, katere je slišal te počitnice. Jedni je bil naslov: „Bolnik“ in se je glasila takó-le:

Tičke lepo pojó,
Rož'ce še lepš' cvetó,
Moj'ga veselja
Nazaj več ne bo.

Tičke, kaj vprašam vas,
Slišim vaš mili glas,
Al' bo prišla
Pomlad še za nas?

Tička mi govori:
Zate več pómrad ni,
Pómrad bo še prišla —
Za naju nič več.

Ljuba Mat' božja ti
S Svete gore,
Troštaj ti mene
In moje srce.

Na drugi strani lista pa je imel zapisano „Vojaško“:

Pomlad pride, vse oživi,
Vsaka tička žvrgoli
Al' vaše petje je žalostno,
Za mojo srečno rajzico.

ironičnim nasmehom je zrl skozi križasto okno na mesto in pristudil bi se mu bil svet in njegove spletke, da ga ni tešila še vedno zarja lepše bodočnosti.

Mnogo je premišljal v zaporu in napravil si je trden sklep in dobro premlet načrt za svoje bodoče postopanje. Tako so mu hitro minevali dnevi zapora in pogostni obiski znancev in prijateljev so ga seznanjali s tem, kar se je godilo po mestu in doma. Stari vratar pa ga je nadlegoval, kakor je bila njegova navada. In ko je prišel zadnji dan zapora, tedaj mu je potožil tudi svoje gorjé. Čul je namreč, da hoče magistrat postaviti posebnega paznika pri vicedomskem stolpu. Tudi pri drugih mestnih vratih je bilo tako, a pri vicedomskih je Košica opravljal že dalje časa službo vratarjevo in paznikovo. Ne vemo sicer, ali je magistrat to ukrenil iz varčnosti, ali pa je bilo tako malo posla, da je vicedomski vratar tudi imel stolp z jetniki v svoji oskrbi. Najbrže je vicedom Kobencelj silil

magistrat, da razpiše službo paznikovo pri vicedomskem stolpu. Tako je tudi mislil mojster Matija. Toda Košica si tega ni dal dopovedati — preveč je cenil vicedoma — in natezal je Žlebnika, naj prepreči namerjeni razpis vicedomskega paznika.

Ko pa je Luka Košica zvedel, da je celó mladi Gregor Grabnar, ki se žene za paznikovo službo, tedaj že celó ni mogel mirovati in Špelici je vsak dan prigovarjal, naj pozabi Grabnarja. Pač pa ji je hvalil Gregorja Žlebnika, mojstrovega brata. Seveda je bila za Špelico ta ženitev še daleč in dosti negotova, toda Košica je bil mnenja, da je njegovo prijateljstvo z mojstrom Žlebnikom velikega pomena. Kar pa reče mojster Žlebnik, to velja tudi za njegovega brata Gregorja.

Toda počakajmo! Čas je najboljši zdravnik in če ozdravi najmlajšega mojstra, upati smemo, da ozdravi tudi Gregorja Grabnarja.

(Dalje.)

Materina obluba.

(Povest. — Spisal Dobrávec.)

(Dalje.)

VII.

Čas vrti se neprestano,
Seka rane i zdravi.
S. Jenko.

Štiriindvajset let in še nekaj čez je minulo, kar je zadnjič videl stari Kalin svojo hčer. Bliža se mu že osemdeseta jesen, s posestvom vendar še ni krenil nikamor, ali, kakor je rekel Hribarjev Janez, zeta še vedno išče, a zastonj, kakor luna tovariša. Nekoč mu je povedal kar naravnost, koliko bolje bi bilo za njegove stare kosti, ko bi bil on pristopil v Kalinovo hišo, oče Kalin pa za peč, od koder bi mirno gledal, kako se svet vrti in človek stara.

„Kaj hočemo“, zavrnil ga je modri možiček: „Človek obrača, Bog obrne.“

„Ne, prosim, oče: tukaj ste obrnili vi in pa vaša pokojna žena, Bog ji tega ne zadrži na duši.“

„Prav govoriš, ljubi moj; po tvojih besedah bodeš skoro župan, a vedi, ko bi bilo po tvoji volji, bil bi gotovo tudi ti doslej že obrnil, pa tako, da bi jaz ne imel ne kota, ne zeta in najbrž ne blaga. Pomni, Janez, prepogosto popivanje kviri zdravje.“

„Kaj, primojdunaj, oče, vi mislite, da sem jaz tak pijanec? Kdor je bil vojak, ta se ne

brani vina, ako ga dobi in ima; to je vse. Saj veste, kaj je navada. Linksum, primojdunaj!“

„Pa slaba navada, po kateri te glava boli in mošnja.“

Mešetar ni mogel več kljubovati pametnemu govorjenju in je obrnil pogovor na druge stvari.

Tiste dni je dobil oče Kalin pismo, da se vrne Zalica s hčerko za nekaj časa k domačemu ognjišču. Pripraviti mora stanovanje, lično hišno opravo, brhke in drage konje, zalo kočijo in par strežnikov. Starec je bil izprva kar brez uma, zakaj vsled onemoglosti ni prav nič vedel, kaj bi storil. Rad bi bil povsod sam, pa ni mogel. In vendar so to važna opravila, ko nihče ne mara kupiti mačka v vreči namestu jajca. Obrnil se je do sosedov, in Hribarjev Janez je imel zopet polna usta besedij in polne roke opravil; seveda ni treba praviti, da se mu je pijača odsedala veliko ročneje kakor delo.

Gospa Beauchampsova je poslala kup zlatov in za te se je lahko marsikaj naredilo.

Kmalu je v hiši vse oživel, zakaj vsi do zadnjega posla so morali vedeti, da pride po tolikem času zopet domov Kalinova Zalica, prava prihodnja gospodinja, s hčerko.

Starejši hlapec je modroval: „Ako je res tako dolgo bivala tam doli med zamorci, stavim, da je že tudi sama črna.“

Dekla mu je pomagala: „Če ni črna mati, je prav gotovo črna njena hči. Ta mora biti popolna zamorka, Bog mi greha odpusti!“

Sosedje, ki so pomagali pripravljati to in ono, pa so Zalico tudi res poznali v mladosti, pogrevali so skrivaje vse tiste zgodbe, ki jih je svoje dni trosil po okolici Hribarjev mešetar. Seveda se vseh niso več spominjali, zakaj tudi pozabljenost ni zadnja dobrotica človeštva.

Hribarjev Janez je imel v duhu že povsem dovršen načrt, vsled katerega bo morala Zalica čutiti vso njegovo jezo, svojo lastno škodo in sramoto zato, ker ni nekdaj marala zanj.

„Siromak sem“, bahal se je mešetar, kjer je mogel in vedel, da ne vzbudi nezaupnosti pri starem Kalinu, „vendar sem ostal v Potočju vse svoje življenje, primojdunaj, in tudi še sedaj ostanem, ako mi misli Bog dati še kakšno leto za nameček; drugi so pa šli po svetu sreče iskat in se sedaj radi vračajo zopet pod rodno streho.“

Mož je mislil seveda svojo nezvesto Zalico in postavljal sebe samo s tem v ospredje, s čimer se ni mogla ona. Vsak berač hvali svojo malho.

Bilo je prve dni meseca velikega srpana, ko se je pripeljala gospa Beauchampsova s svojo hčerjo v rojstveno vas. Lična kočija se je pomikala tako tiho h Kalinovi hiši, da bi rekel: gre kakor bi bila sezuta. Ljudje so postajali ob voglih in si pripovedovali svoje opomnje. Mlajši otroci so občudovali konje in lepo svetlo opravo, starejši so pa tekli celó za vozom in poskušali obesiti svoje mlade kosti kamorkoli na kočijo, zakaj nihče izmed njih ni dotlej še mogel reči: vozil sem se že v taki in taki kočiji. Toda njihovo prizadevanje je bilo brezuspešno. Kočija je imela namreč zadaj pritrjen grebenast obroč, ki je vstrajno opravljal svojo službo in vsakogar neusmiljeno opraskal, ki je le poskusil obešati se na voz.

Bolje so jo pogodili odrasli vaščani s svojimi govoricami:

„Okoli Kalina se zopet suče gospóda. To mora biti bogat mož ali pa velik bahač. Kaj mu vse to pomaga, ko je sam, kakor Bog Oče v nebesih.“

Drugi so poštevati z resno-zadovoljnim obrazom razmotavajoče se razmere in rekli:

„Naše vasi ni še Bog pozabil: danes gospóda, jutri pridejo vojaki.“

„Saj vojaki so bili tudi lani“, ugovarjali so tesnosrčni črnogledci.

„Zato pa letos napredujemo, ker imamo tudi gospódo!“

Pri Kalinovih se danes niso menili za ves svet.

Oče je stisnil na prsi zaželeno hčer in poljubil Melanijo na čelo, a v očesu mu je za-

blestela svetla solza, solza veselja. Koliko sta si imela z očetom povedati izza štiriindvajsetih let. Govorila bi lahko cel dan in celo noč, pa še bi ne bilo konca. Starčku je težko delo samo to, da se z Melanijo ni mogel nič zmeniti, ker je znala samo francoski, angleški in arabski. Toda kaj bi tisto, ko mu s hčerjo ni nedostalo besed!

Zato moramo tukaj opomniti, da je v osamelem Potočju Melanija kmalu občutila bolezen, kateri pravimo v vsakdanjem življenju dolg čas. Želela je kakoršnekoli zabave, a zdelo se ji je, da so v tem kraju zanjo nemi ljudje, nemi hribi in doline. S kom bi se zmenila? S hišno, ki je prišla ž njo še z Rivijere, sta sodelni na oknu in opazovali slovenske zemlje najžalostnejši oddelek — Kras, o čegar znamenitostih jima ni bilo nič znano, razven imena.

Popoldne je Melanija želela s čolnom na Reko.

Šli sta z materjo na vrt in sedli v čoln, oče Kalin ju je zadovoljno gledal z brega. Mlajša je spretno veslala semtertje po vodi, mornarska čepica ji je kaj drzno slonela na obilnih laseh, njena zabava je bil čoln s krmilom in vesli; mati je pa mirno sedela na drugem koncu in se radovala o pogledu na domače hribe, na tihe bregove in vinorodne griče. Ti so jo kakor stari znanci iz mladostnih let pozdravljali mirno, ljubko, a zato tembolj srčno.

Sredi vode je hčerka odložila veslo in tudi sama uprla oko v bližnjo okolico. Koliko razlike v tako malem kraju! Tam gori gola Vremščica in Gaberk, tu doli prijazne livade, obrastli bregovi in prijazno žuborenje valčkov na bregu Reke; tam v daljavi puste planjave, valovite in s kamenjem posute dobrave, tu-le v bližini prijazne vasice, zale hiše, obrastle v različnim sadnim drevjem, med katerim se ljubko vije plemenita vinska trta v družbi z žametno-kožno breškvijo in širokolistno smokvo.

„O, kako lepi kraji so na Slovenskem“, čudila se je Melanija.

„Lepi in meni nad vse dragi. Hčerka moja, jaz ne pojdem nikoli več od tod. Tukaj želim, da počivajo moje kosti. Glej tam-le našo domačo župno cerkev, tam bo moje zadnje bivališče. Kolikokrat sem si želela iz daljnih ptujih krajev v to-le domačo dolino vsaj v sanjah, vsaj v duhu, a ni mi bilo dano. Ta ljubezen je zrastle z nami, zato nas ne ostavi nikdar, z nepremagljivo silo vabi nazaj, nazaj . . .“

„Mama, ali ne pojdeš z mano?“

„Ne pojdem, ker ne morem. Glej mojega starega očeta!“

„In jaz, da bom sama v Aleksandriji pri onem človeku?“

„Ali tako govoriš o svojem zaročencu? Še vedno misliš, da ga ne maraš?“

„Ž njim ne bom nikoli srečna, mama.“

„Morda brže/kakor z onim doktorjem, ki mi je naravnost pisal, da te ne mara. Kakšna sramota, da si mu sploh kdaj verjela! Toda kaj pomaga sedaj tugovanje, jaz sem imela povsodi tako srečo, da mi je kdo vedno rad ali nerad podiral načrte, ki sem si jih zasnovala.“

„Mama, to si govorila že večkrat, morda se ti je res tako godilo, ker nihče se ne more pohvaliti, da bi vsekdar veljala njegova. Ali kar se tiče onega doktorja, verjemi, da mislim svojo. Mama, ti si me varala.“

„Kaj, jaz varala? To praviš, da se mi praviš! Bog ti odpusti grehe in tudi tvojemu očetu, če je Njegova sveta volja. To sta skuhalo vidva. Tako govoriš samo zato, ker svojega zaročenca ne poznaš.“

„In ga tudi ne bom nikoli poznala.“

„Pa onega tudi ne, zatrjujem te, Melanija.“

„Ker ga ne poznaš.“

„Pa ga tudi ne bom nikdar poznala.“

„Zares si čudna, mama.“

„Zakaj čudna? Želim samo, da bi me slušala jedina moja hčerka. To je samo tvoja sreča, ljuba moja.“

„Ali nisi še brala, mama, da je nespametno otroke siliti v zakon, kakoršen jim ne ugaja?“

„Slišala sem in brala, a ne verjamem, da je vselej res.“

„Mama, ali si ti slušala v tem slučaju svojo mater?“

Hčerka je zaman čakala odgovora, zakaj gospa Beauchampsova je sklonila glavo na prsi in molče zrla v vodo. Vprašanje, katero ji je zastavila Melanija, vznemirjalo ji je dušo. Njene lepe utiske v ptujem svetu je motil spomin na rajno mater.

„Prav dobro zna veslati mladenka“, rekel je stari Kalin in pogledal zamišljeno svojo hčer. Mož je v svoji preprostosti mislil in sklepal po svoje, ter videč svojo Zalico otožno, sklepal, da bi utegnil isti spomin kakor njemu tudi njej kaliti popolno veselje. Ženski sta krenili h kraju in stopili k njemu.

Starost je sploh blebetava, zato je tudi on naravnost brez vsakršnega uvoda zastavil besedo:

„Ali veš, kje je sedaj naš doktor, Zalica?“

„Kakšen doktor?“

„No, naš Josip. Čudno, da vprašaš tako nespametno.“

Gospa se je nevšečno zdrznila in velela hčerki iti domov. Sama je sedla poleg očeta in mu dejala:

„Prav nerada se ga spominjam.“

„Josipa?“

„Da, njega, ker je plačeval z nehvaležnostjo moje skrbi, moje solze, moj trud.“

„On tako?“ Kalin se je prijel z obema rokama za glavo.

„Niti toliko nisem bila vredna, da bi mi pisal, kdaj je postal doktor!“

„Tudi meni ni pisal.“

„Pa veste?“

„Povedala mi je Saša dva dni pred smrtjo; sploh so ga zadnja leta že marsikje tako nazivali, zato pravim.“

„In kaj vam je še naročila oče?“

„Prosila me je, naj ti povem, da se ne huduj, ko pride on k tebi in ti pové, kako je živel po svetu. Vedi, skrbela je zanj, kakor za lastnega otroka; jaz sem jo včasih samo občudoval. Na smrtni postelji mi je rekla, da ne potrebuje več tvoje in naše podpore; kadar bo sam pisal, pa naj mu jo pošljemo.“

„Torej ne potrebuje več očetovega siromaštva. O, ko bi vedel to njegov oče, ki je bil blag, plemenit mož! Kako mu vračuje sedaj nehvaležnik! — Ali ni nič drugega rekla Saša?“

„Gospodu župniku je izročila neke papirje zate, drugega nič.“

„To ni dosti. Vendar je komu zapustila svoje letno plačilo. Jutri pojdeva z Melanijo gospoda pozdravit. Tam zveva prav gotovo. Morda ni dala vsega za maše, ker ni bila — kolikor jaz vem — preveč pobožna. Župnika bom prosila za one papirje. Čudna ženska! Za Josipa je skrbela in do mene ni bila nikdar odkritosrčna.“

„Meni se pa zdi: da bi bilo moje veselje popolno, morala bi biti z nami še Josip in Saša.“

„Njega kar ne morem videti. Saj mi je ona pisala, ko je bil še štirinajstleten dečko, da mu ni prav, ker sem se drugič možila. Pa otroci, da bi nas učili! Sedaj mu jaz lože pomagam, in za vse je bilo bolje tako.“

„Čudno, čudno“, dejal je Kalin, „do mene je bil vedno tako mehak in dober, kakor do svojega očeta. Verjemi Zalica, še danes ga ljubim kakor sina. Toda vsaka glava ima svojo pamet, svojo misel“, popravljaj je starček, ker se je bal, da bi s svojimi priljubljenimi izreki dolgočasil dolgo pogrešano hčer, katere ni videl že toliko let.

Ker smo tu preko čitateljevih nad skočili nekoliko s tira, moramo, kolikor se sploh še dá, stvar popraviti in poravnati navskrižja, katera so morda nastala temu ali onemu, ki pazno zasleduje življenje nam tako dragih znancev. — Zato moramo poseči tri leta nazaj.

Melanija je po očetovi smrti prestala bridke muke.

O Stegoju ni bilo niti glasa. Minevali so tedni in meseci, a pisma le ni bilo. Ko je

odhajala z Nizze, sporočil ji je skrivaje, da pojde tudi on v nekoliko dneh na Avstrijsko, kjer se misli začasno naseliti v kakšnem mestu. Mislila je in mislila, preudarjala in se s solzami spominjala prežitih lepih dni: slednjič se ji je zdelo vse kakor sanje, od katerih ji ni ostalo nič drugega kakor spomin. Laščal se je je obup, in v takih trenutkih pogažene ženske samosvesti, prevarjenih nad bi bila najrajša umrla. In vendar ji je ostala v srcu njegova podoba lepa, čista, neskalsjena, on sam pa tako dober, odkritosrčen in ljubezljiv! Da, samo takega je poznala!

Neki dan jo pokliče mati in ji pové s prijaznim, prisiljeno veselim obrazom, da je nji pisal oni doktor — imena ni povedala —, naj gospica Melanija mirno pozabi lepe dneve na Rivijeri, saj je bilo vse samo mladostna ne-spamet.

Deklica si je zakrila obraz in se naslonila na materina prsa. „Torej vrhu vsega še ta očitna sramota!“ — — — Materi se je zjasnil obraz, kakor človeku, ki zre zadovoljno na dobro dovršeno delo.

Melanija je jokala noč in dan, očitno in na skrivnem, a misli o njegovi nezvestobi se ni mogla privaditi. Vedno ji je prihajalo na misel, da je on samo dober, zvest, pošten, in vstrajno, kakor more le južni značaj, je čakala srečnega konca svojega trpljenja. Saj se to zgodi skoro v vsakem romanu.

Ko sta se odpravljali z materjo na Slovensko, prikazala se je njenemu upu nova zveda. Tam zvé saj, kje biva nezvesti mož.

Gospa Beauchampsova je prodala svoje posestvo. Pred odhodom sta še šli pozdravit Melanijinega zaročenca, ali naravnost moramo reči, da deklici ta pot ni bila lahka. Mati je morala mestu nje misliti in govoriti. Obetala mu je, da se izpolnijo njegove želje, ko se vrneti. Melanija ga je malo drugače kakor molčé pozdravila s solznimi očmi, njemu pa so bile solze zanesljiv porok nje zvestobe in resnične ljubezni. Ostal je z mirnim srcem na svojem mestu veseleč se prihodnje sreče, Melanija se je pa nadejala kmalu prilike, ko mu vrne dano besedo, katero je za njo govorila njena mati. Saj mu je pred in po zaroki v mnogih slučajih pokazala, da se ne strinja z njim in njegovimi nazori. Tako je bila po materini volji zaročenka, mogoče bi bila tudi nevesta, ko bi ne bila šla z očetom na Rivijero. Tam se je materi popolnoma zmešal klopčič, a njena odločnost je hotela dognati začeto stvar tudi, ko bi ves svet drugače mislil.

Melanija je ostala zaročenka, ostala tudi potem, ko je parnik že odrinil od aleksandrijskega obrežja ter se pomikal proti Trstu; saj je na obrežju stal mladenič z najlepšimi nadami,

srečen in zadovoljen ter mahal z belo ruto znankama v slovo.

Razšli so se z različnimi mislimi, vendar zadovoljni.

Poglejmo sedaj nekoliko za dr. Stegojem!

Ko se je vrnil s prijateljem v Prago, pisal je od tam list za listom v Aleksandrijo, a nikakoršnega odgovora ni dobil. „Kaj se je neki zgodilo?“ povpraševal je samega sebe.

„Gospod doktor, vi ste se zopet zaglobili v prazno sanjarjenje“, rekla mu je nekega dne komtesa Boženka, Bohuslavova sestra, in ga motreč pogledovala z modrimi očmi.

„Verjemite mi, da ne, komtesa!“

„Ženske imamo za to pozornejše oči kakor moški.“

„Mogoče“, dejal je doktor in počel razpletati govor na druge predmete. Ni se ji hotel razkriti, in to je Boženka užalilo, da je pozneje v vsakoršnem pogovoru, če je bilo le mogoče, obračala besede tako, da so merile na nekega zaljubljenega doktorja.

To ni Stegoja prav nič vznemirjalo. Imel je preveč misli sam s seboj. Nezvestoba ali pa kakšne druge intrige! Tako je ugibal in sanjal o zlatih trenutkih na Rivijeri. Pa ona da bi bila nezvesta, Melanija? To ni mogoče! — — V nekoliko tednih se je dr. Stegoj res udal praznemu razmotrivanju. Premišljal je o človeku, o njegovem namenu, o življenju in smrti. Vedno jasneje se mu je prikazovala trditev, da je vse skupaj nič, goli nič. Da si je dostikrat v svojih dijaških letih in tudi pozneje pobijal one Epikurejce, ki so trdili: ede, bibe, lude, post mortem nulla voluptas! vendar bi se bil sedaj sam udal vsemu nasladnemu uživanju, ko bi bil le mogel. A svet se mu je zdel zopet s te strani pravi živi pekel: nezaupnost, nehvaležnost, prisilna prijaznost, plačana ljubeznivost, hlinjeno prijateljstvo. Nobena lepša slika, noben žarek svetlobe se ni prikazal v njegovih spominih.

Če je premišljal minuloost, videl je, da ga je prevarila lastna mati; če se je spominjal zadnjega časa, očital si je, da je več ali manj zavisen od ptuje milosti. On, kaj ima od življenja, če ne samo muke, samo prevaro? Kaj mu je ostalo zvesto? To vprašanje si je stavil mladi mož in obstal premišljujoč na sredi sobe, obstal sredi črne obupnosti kakor sredi močvirja v temni jesenski noči. „Kaj mi je še ostalo prosto?“

Še jedenkrat je v duhu pogledal v vrsto let za seboj in zagledal kakor angela variha — svoj izvoljeni stan, priljubljeno znanost, s katero se je uspešno bavil toliko let. Ali ga je ta prevarila? Ne!

Dr. Bohuslava je često skrbelo, kaj bo z Josipom. Večkrat se mu je še posrečilo, da mu je pregnal mračne misli in ga spravil na trezno pot, a sedaj je obupal. Ni hotelo in ni. Tisti večer potem, ko je Josip moral sam sebi priznati, da mu je znanost najzvestejša spremljevalka, opozoril ga je Bohuslav na vojaško prakso in tamošnje življenje, spomnil ga je na bližajoče se vrvenje na Balkanu in obilnega dela v vojski, ko more tolikim junakom oteči življenje ali olajšati smrt. Kako sladko je iti v boj za domovino in kako sladka je v boju šele smrt!

„Da, da, smrt bo tudi meni najboljše zdravilo“, vzkliknil je dr. Stegoj in skočil kvišku.

„Čakaj no, saj še ne kliče tromba v bojni red! Moraš se prej oglasiti, da te sprejmó v prakso.“

Za nekaj tednov se je že poslavljal Josip z gostoljubno rodbino, stisnil roko prijatelju in se poklonil Boženki. Ni ga več dražila, le pogledala ga je z modrim očesom, ki je bilo danes rosno.

„Poročaj nam, kako ti je v domovini, Josip!“ priporočal mu je prijatelj in mu zadnjič segel v roko, ko se je že jel premikati železni konj s praškega kolodvora na jug. Grof Bohuslav, blaga češka duša, stopil je urno na voz in velel kočijažu pognati, sam je pa sklonil glavo na prsi in mislil o odhajajočem prijatelju. Kako bridko mu je bilo pri srcu, ko se je spomnil, koliko let sta živela skupaj, jedna duša dve telesi! A sedaj — ali ga bo še kdaj videl?

(Konec.)

Vzori in boji.

(Po prijateljevih pismih priobčil Jož. Ošaben.)

(Dalje.)

46. Instruktor v družini Bočkovi. Večerna pot mimo cerkve. — Od mrtvega kamena do rastline, do živali, do človeka — vedno više, više! Hvala gimnazije. — Sursum corda! — Proforski stan — težak! „Arbeit!“ — „Es giebt einen Gott!“ „Höchstens ein Dorfkaplan!“ — „Nekaj strašnega!“

Ljubi oče! bodite brez skrbi: meni se godi dobro. Pred štirinajstimi dnevi sem dobil novo instrukcijo v jako olihani in imenitni družini Bočkovi. Gospod Boček je višji uradnik tu v Ljubljani, biva pa s svojo družino, gospó soprogo, dvema hčerama in sinčkom prvošolcem na mestnem trgu, kjer ima krasno stanovanje, vse prvo nadstropje s premnogimi sobami, katerih je jedna lepše opravljena od druge. Tla se svetijo kakor zlato, in kamor pogledam, povsodi ali kako velikansko zrcalo ali pa čarobna slika. O pregrinjalih in preprogah niti ne govorim. Lahko bi rekel z Gregorčičem:

Tu v bagru ino svili vse

. . . košati se,

Diši ti po kadili vse

In svéti v zlati se.

Tu sem sedaj instruktor. Vladimir, tako je ime dečku, ki ga poučujem, je bil pri prvi konferenciji imenovan v latinščini in slovenščini, in to je bil vzrok, da so se obrnili na našega g. razrednika, naj jim nasvetuje kakega dijaka kot instruktora, in g. razrednik je priporočil mene. Prav hvaležen sem mu. Vsak dan poučujem po jedno uro in sicer od 7—8 zvečer.

Dobival bom za to mesečnih 8 gld. Poučujem pa dečka z velikim veseljem. Précej prvi dan sva postala prijatelja. V tem kratkem času se je, kakor mi zatrjuje gospa, ves izpremenil: dočim prej ni hotel zjutraj iz postelje, priporoča se sedaj vsak večer kuharici, da ga pokliče že o petih, ko gre v cerkev, da se bo učil za „gospoda instruktora“. Jeziti se mi ni treba nikoli; ako le rečem: „danes ni šlo dobro“ — pa so že solze v očéh, drugi dan pa gre zopet gladko, da je veselje. Sem ter tje pride tudi starejša sestra Olga, stara kakih 16 let, prosit me, da ji razložim to ali ono obliko slovenskega jezika; doma namreč govore večinoma nemški, a Olga se čuti Slovenko in bi rada lepo govorila slovenski. Njena dve leti mlajša sestra Tekla pa cvrči vedno le nemški in je sploh živo nasprotje sestri: ona tiha, mirna, ta razposajena in nagajiva. To je družina Bočkova, to moja najboljša instrukcija.

Ko mine ob osmih pouk, tedaj sem res nekoliko truden, ker précej po šoli opraviš oni dve instrukciji: vendar, ko grem domov, ne zamudim nikdar, da ne bi za par trenutkov vsaj stopil — v šenklaško cerkev, mimo katere me vodi pot, ter tam, klečeč v kaki samotni klopi, počastil sv. Rešnje Telo in pomolil pred podobo žalostne Matere Božje. Ne morem Vam povedati. Ljubi oče, kako grem vselej potolažen iz cerkve: oh, čez dan se čutim tako zapuščenega; večkrat se mi zdi, da nimam nobenega pravega prijatelja, ki bi me razumel, kateremu bi potožil vse svoje bridkosti, a čudno! v cerkvi,

v roki. Predlagal jim je navadno kazen. Nadalje je imenoval imena mojstrov, ki se zborovanja niso udeležili ter tudi tem napovedal primerno globo.

Še marsikaj drugega je bilo na dnevnem redu, toda ne bomo mučili čitatelja s suhoparnimi podatki. Le toliko še omenjamo, da je bila poslednja točka „sprejemanje novih mojstrov“ in zadruga je sprejela Žavbarjevega pomočnika v mojstersko zadrugo. Kdo je bil tega bolj vesel kakor Matija Žlebnik, ki je že tako želel odložiti svojo zaničljivo službo najmlajšega mojstra! Vendar pa je bilo njegovo veselje še nekoliko prezgodno. Ostri zadržani namreč niso še s tistim dnem umestili najmlajšega mojstra. Sicer je Žavbarjev sin kot pomočnik izpolnil vse, kar je zadruga zahtevala, toda izgubil je na svojem popotovanju prepis doučnega pisma, in Žavbar je moral še dokazati, da je prepis res izgubil, ne pa prodal. Dokler pa se to ne zgodi, ima še Žlebnik opravljati službo najmlajšega mojstra.

Dasi se torej mojstru Matiji ni do cela posrečilo, vendar je bil vesel, da so Weissu dali slovo, Kumberga pa potrdili za očeta. Vrh tega je vedel, da Žavbarjeva naloga ne bo tako težka ter ni nič drugega, kakor sitnost nekaterih prenapetih zadržanov. Zato je vse jedno z veselim obrazom na povelje novega očeta tekel pravit mojsterici Kumbergovki, da danes prinesó mojstri črevljarsko skrinjo v hišo in da

ima oče Kumberg zadržanom napraviti dobro kosilce.

Na požirek vina in masten obed zadržani niso radi pozabili, zlasti ne o tako slovesni priliki, dasi jim je bilo trdo naročeno, da naj preveč ne pijó, „zakaj od tod ne izvira nič drugega kakor zmerjanje, kletev, prepir in druge nedostatnosti“.

Ni sicer kronist povedal, kako je huda mojsterica Kumbergovka sprejela Žlebnikovo novice, zdi se nam pa verjetno, da ga je najpreje dobro oštela ter prešetala vse mojstre. Naposled pa je vendar hitro vse pozabila, in ko so mojstri slovesno nesli zadržno skrinjo s pismi in novci iz Weissove hiše v Kumbergovo, sprejela jih je jako prijazno in iz kuhinje je dišalo tako, da je oče Kumberg obstal pred durmi in jo vprašal:

„Ali je zajec?“

„E, kaj zajec, jagenjček je!“

Upokojeni oče Weiss je prišel malo pozneje in še se je ustavil pred hišo Kumbergovo in gledal na pročelje. Tako nerodno se mu je danes vse to zdelo, in ko bi bile ljubljanske hiše takrat že imele številke, gotovo bi jo bil mojster Adam Weiss dobro zapomnil. Težki so bili zanj koraki ta dan, toda kaj se hoče! — Posvetna čast je minljiva. Doseže se po velikem in dolgem trudu, izgine pa kakor vodeni mehurčki. (Dalje.)

Materina obljuba.

(Povest. — Spisal Dobrávec.)

(Konec.)

Dr. Stegoj je bil službeno nameščen pri tržaškem polku.

Hotel je pozabiti svojo prošlost in posvetil vse svoje moči službenim opravilom. Njegovo sposobnost so cenili predniki, vojaki pa so ljubili prijaznega zdravnika. Govorili so, da ga čaka še lepa bodočnost.

Tisti dan potem, ko se je vrnila gospa Beauchampsova, prišel je tržaški polk v Potoče, kjer je imel prenočišče na poti k velikim vojaškim vajam.

Z Melanijo sta se pred poldnem vrnila iz župnišča, kjer ju je postarni gospod jako prijazno sprejel, vprašal o tem in onem, postregel kakor je mogel, ali omenjenih listov jima vendar ni izročil, marveč obljubil, da jih prinese kmalu popoldne sam h Kalinu. Tolika postrežljivost jima je bila všeč, in Zalici tudi ni bilo mnogo do sporočil bivše dojilje.

Mati in hči sta šli po kosilu na vrt, tudi stari Kalin je prilezel za njima. Po vasi je že ropotal boben, otroci so leteli skupaj mnogo brže kot kadar zvoni k maši, ljudje so postajali na poti in na pragih, da bi videli prihajajoči polk. Koliko veselje, ko je udarila godba veselo koračnico! Otroci in starejši ljudje so priznavali, da znajo ti mnogo bolje kakor vsi godci skupaj, kolikor jih zmore vremenska dolina na dan cerkvenega opasila; mladino so pa pête tako ščegetale, da bi bil marsikateri drznež kar pograbil najbližje krilo in se zavrtel z njim — ko bi bilo kaj prostora. A danes je šlo tesno, zakaj vojakov je bila potoška glavna ulica tako natlačena, da se je človek tudi posamič hodeč komaj ognil.

Naši znanci so gledali s Kalinovega vrta na cesto, ki se je vila pod vrtno ograjo. Koliko različnih obrazov in vendar tolika jednoličnost! Koliko prahú in koliko žejnih grl v poletni

vročini! A slovenski fantje se niso strašili, marveč v posameznih oddelkih so se šalili in smejali. Godba utihne, vojaki se ustavijo in začno trumoma razhajati se po hlevih, skednjih in podstrešjih, kamor jih je naselila gostoljubna roka. Častniki so krenili pred vaško gostilno, kjer je imel danes polne roke dela, kdor je le hotel. Hribarjev Janez se je ponosno premikal z belim predpasnikom od mize do mize in se bahal z znanjem nemščine, kolikor mu jo je namreč še ostalo izza vojaških let. Mož se je vedel tako kakor prva glava v vasi. O, ko bi bil Janez vedel, kaj se je v tem času godilo pri Kalinovih, bil bi se molčé zasukal in hitel pozdravljat svoje drage znance.

Gospa Beauchampsova je stopila v bližnjo senco poleg očeta, Melanija se je pa igrala s cveticami nekoliko bliže ograje. Kar se pripelje mimo vojaški zdravnik in za njim še jeden. Kaj je pa to? Bil je dr. Stegoj. Gledal je in gledal, ugibal in se prijemal za čelo. Sam sebi ni verjel: ali je deklica za vrtno ograjo neznana prikazen, ali niso njegovi čuti popolnoma v redu. Morda je to le odsev nekdanjih dni? In zakaj prav tukaj, pri Kalinu? Kako je to? — Prej kakor se je dobro zavedel, kaj počenja, bil je preko ograje poleg Melanije na vrtu.

„Gospodična, vi tukaj!“ vzkliknil je francoski.

„Gospod Stegoj! Jaz sem.“

„Tukaj sem, gospica, pa ne vem, da-li sanjam, ali je resnica, kar se godi okolu mene. Tu je bil nekoč moj dom.“

„Tako! Pojdite z menoj, popeljem vas k materi!“ vabila ga je deklica vsa srečna. Obrazek ji je ljubko žarel od vznemirjenosti in veselja. Josip se je rad udal njenemu pozivu, dasi še vedno ni mogel prav razložiti stvari in položaja.

„Vidiš, mama, jaz sem vedela, da si me hotela prevariti. Moje srce je govorilo resnico. To je gospod doktor Stegoj, prijatelj mojega pokojnega očeta. Seznanili smo se na Rivijeri, kar ti gotovo ni neznano.“

Ob njegovi roki je slonela Melanija, in lahko rečemo, da bi težko našel na vsem svetu lepši par, kakor sta bila v tem trenutku naša znanca.

Gospa je pogledala in se prvi hip celó nasmehnila, potem je pa obrnila obraz v stran, kakor da ju ne vidi in ne sliši.

„Mama, gospod doktor te želi poznati.“

„Doktor Stegoj!“ je zavpila, da je moralo vsakomu pretresti živce, — „Josip, moj sin in ti, ti nevednica, me nisi slušala, ko sem slutila nesrečo! Ali so se tudi nebesa zarotila zoper mene? O, strani, strani!“

Josip ni mogel spoznati dozdevne svoje matere, a ko je videl očeta Kalina, ki mu je

od začetka prijazno namigaval, potem pa stopil k obupajoči, nezavestni ženski in klical: „Zalica, Zalica, moja hči! kaj ti pa je, Zalica!“ ondaj so se mu odprle oči. Melanija je zakrila lice z rokama.

„Oprostite, gospa, to je velika pomota. Moja pokojna mati mi je sporočila na smrtni postelji — —.“ Toda Josip ni mogel končati. Melanija je hitela materi pomagat iz nezavesti. Sklonivša se nad blede obraz materin je dejala: „Gospod doktor, najina pota gredó narazen. Sram me je — —.“ jok jo je premagal in nehoté je stisnila glavo na materine prsi. Tisti trenutek pa stopi k njim župnik. Prišel je s Sašino ostalino — prepozno.

Ali naj opišemo grozo, nesrečo in obupnost, ki so divjale v duši gospe Beauchampsove? Ne moremo. Kdo je že preiskal vse tajnosti materinskega srca? In njeno srce je čutilo globoko rano, rano, da je prevarjena za vse, kar je imenovala nekdanj najdražje na svetu. Z grozno težo se je udrlo na njo britko spoznanje, kako boli, kako skeli neposlušnost lastnih otrok; slutila je pa tudi, in to je bilo najhujše, da se menda prav v tem neprijetnem trenutku izpolnjuje materina obljuba. Ta prebridka resnica jo je skoro potrla. Zadnjih besed Jesipovih ni slišala, in ko bi jih tudi slišala, ne bi jih bila umela. Prenesli so jo v hišo in poslali po zdravnika. Dr. Stegoj je hotel sicer pokazati tudi tukaj zdravniško spretnost, ali ona ga ni marala videti.

„Pojdi, beži od mene, ti nesrečni otrok! Groza starišem, sramota soseski!“ Tako ga je podila od sebe. Pri njej se je mudil župnik, jo tolažil in miril, a vse zastoj. Žalostno je odšel dr. Stegoj in stopal, prenašaje svojega življenja težo tako, kakor nosi pregnani dolžnik lastno imetje k svojemu upniku. Zdelo se mu je, da ne more dočakati drugega dne, ko mu bo odriniti s polkom naprej. Najnovejše dopolnilo sovražne svoje sreče je sporočil prijatelju Bohuslavu v Prago.

Melanija je takoj po prvih dogodkih zbežala od matere v svojo sobo, tam se naslonila na posteljo in ihtela. Hišna, ki je bila odsotna med vsemi dogodki ter brezskrbno pasla oči z drugimi vaščankami, poslušajočimi vojaško godbo, vrnila se je, ko je že odhajal dr. Stegoj iz hiše, kjer je preživel mladostna leta. Srečala ga je na dvorišču in se tako prestrašila, da bi bila kmalu zbežala. A ni se zbala njega, marveč njegovega obraza, ki je bil mrtvaško blede. Bila je to ona deklica, ki je bivala z Melanijo še v Nizzu. Hitela je po stopnicah naravnost v sobo, kjer je bivala Melanija, toda vrata so bila zaklenjena.

„Odprite, gospica, odprite brž. Nekaj novega! brž, brž, prosim!“

Deklica znotraj je mislila, da ji pové zopet novo nesrečo o materinem položaju in naglo odpre.

„Mademoiselle, oni doktor je tukaj iz Nizze.“

„Naj bo, pusti ga!“

„Gospica, vi tako, pa zakaj?“

„Tega ni treba tebi vedeti še sedaj, zveš pozneje.“

„Gospica, pa tako lep človek in v vojaški obleki. Vi se motite, ali mi ne verjamate?“

„Nisi prav videla. To je moj brat.“

„Mon Dieu“, čudila se je hišna, „vaš brat, pa tako mrtvaško bled!“

Melanija ji ni več odgovarjala, marveč zopet stisnila glavo na blazino in jokala. „Oh, zdaj ga izgubim, jedinega brata izgubim. Te sramote ne prenesem, vem, da ne. Ko bi ga vsaj ne bila videla več, koliko lože bi mi bilo!“

„Kako so čudni ti ljudje“, mislila si je hišna in šla iz sobe, a ljudje so se ji zdeli še čudnejši potem, ko je našla svojo gospodinjo na postelji brez zavesti, okoli nje pa same neznane obraze, katerih ni razumela, pa tudi oni niso nje. Prišel je zdravnik in potrdil, da trpi gospa na hudem vznemirjenju živcev. Govoril je, da se utegne bolezen obrniti še prav na zlo. Bolnica bo nekaj časa kakor iz uma.

Tako se je zgodilo.

Sleharni dan jo je obiskoval domači župnik, a minulo je nekaj tednov prej, nego je mogel ž njo govoriti zaupno in jasno o dr. Stegoju in njegovi materi. Melanija ni smela k materi med boleznijo, zakaj, kakor jo je pogledala, povrnilo so se ji prejšnje muke in zmešano govorjenje o neslišani sramoti. Z domačimi se ni mogla zmeniti besedice, le hišna ji je donášala poročila o materini bolezni.

Ko bi bila ubožica vsaj mogla zvedeti, kaj sta se zmenila stari Kalin in Josip Stegoj tisto jutro, kadar so odhajali vojaki.

Dr. Stegoj je moral takoj za polkom k manevrom na Pivko, vendar je prej poslal po očeta Kalina ter mu moško in udano potožil svojo nesrečo, hoteč s tem ženskima polajšati neprijetne slutnje. Govorila sta dolgo, dolgo . . .

Stari mož je imel solzne oči, rekel pa ni besedice do konca Josipove povesti.

„Tako je, oče! Jaz sem oni nesrečnik“, končaval je dr. Stegoj, „ki sem s svojo vzgojo — sicer neradovoljno — napravil vam toliko lepih novcev. Nekaj sem sicer dosegel ž njimi, ali povrniti, ljubi moj oče“, je hotel reči, pa je popravil: „ljubi moj prijatelj, ne bom mogel vsega nikoli. To mi teži dušo, jedino to.“

„Gospod doktor, prosim —“ je začel Kalin, toda Josip ga je prijel za roko in dejal: „Imenujte me rajši pritepenca in usiljenca, samo ne tega, kar sem postal z vašim denarjem. Le to

vas prosim, ne jezite se name. Očeta nisem poznal nikoli, le vas sem smel tako nazivati, in srečen bodem, če mi obljubite, da ne bodete hudi name.“

„Ti nisi ničesar kriv, dragi —“ zareklo se je Kalinu, kateremu je ugajalo Josipovo govorjenje, da mu je zadovoljno stiskal roko.

„Stokrat srečen bom, ako vas bom smel tudi poslej nazivati očeta. Vsaj to mi dovolite, samo ta spomin na lepe dneve, katere sem neveredno preživel v vaši družini.“

„Torej Josip, če te smem tako nazivati, ne toguj zaradi tega. Ti si vrl človek!“

„Uslišite mi samo jedno prošnjo, oče. Izročite gospici Melaniji to-le pismo. V njem je vse in samo tisto, kar sem vam povedal sedaj; ako bi ga pa ne hotela sprejeti, shranite ga sami. O svojem času vam bom pisal, da mi je vrnete.“

Obema je bilo zlažšano, ko sta se ločila.

„Med nama ostane vse, kakor je bilo nekdanj!“

„Kakor nekdanj, da! Z Bogom, oče!“ — „Z Bogom, Josip! Srečno!“

Josip je skočil na voz, zunaj na dvorišču se je pa oglasil Hribarjev Janez in zavpil na starega Kalina:

„Oče, ali je veljala moja, kaj? Jaz še nekaj vem pri — moj — dunaj! Sedaj pa spat, sinoči smo natakali. Linksum, marš!“

Mož se ga je bil navlekel na vse zgodaj, in sicer danes na veselje, ker je vohal okoli vseh oglov Kalinove hiše in slednjič res iztaknil, kar je iskal — namreč resničnost svojemu sumničanju.

Ko je prišel Kalin domov, našel je Melanijo v kuhinji in ji dal Josipov list. Ona je pogledala znano pisavo, pa, kakor da jo je prešinila električna iskra, se je stresla, in v tistem hipu je drobni listič že oblizaval brezobzirni plamen. „C'est un malheur!“ je mrmrala deklica in skrivala solze.

Kalin si ni mogel pomagati.

Mesec kimovec je deloval tisto leto z vsemi silami. Vročino in prijetne noči je zamenjal z burjo in ponočnim hladom; gore in livade je pa ogrnil z dolgočasnim rjavim plaščem. Kri-lati pevci so šli z naših poljan iskat toplejše domovine; le kos, brinjevka in nenasitni vrabec so imeli o trgatvi po vinogradih svojo gostijo.

Gospa Beauchampsova je že skoro okrevala. S hčerko sta se sprehajali vsako popoldne v okolici ali sta pa hodili za trgači in nadomeščali očeta pri delavcih. Veliko opravila sta imela oče Kalin in gospod župnik, da sta prevarjeno mater polagoma spravila na pot treznega pre-mišljevanja. Seveda se je stvar razvijala le počasno. Zdravnik je namreč priporočal največjo previdnost. Danes ji je prišel župnik povedat

kaj malega, jutri jo je oče privajal na to, da je zopet mislila na hčer, skratka: šlo je tako počasi, kakor da učimo malega otroka hoditi.

V šestih tednih je vendar spoznala, da se stvari za sedaj ne dadó več predrugačiti, da je Josip Stegoj nedolžen in pa, da ni bil najslabši gojenec na svetu. Bala se je to stvar samo hčerki naravnost priznati.

In Melanija?

Toliko trajnih, tako različnih in silovitih vtiskov skoro ni mogla prenesti njena duša. Ako je prve dni žalovala zastran sramote in nesrečne materine ljubezni, žalostila se je pozneje po izgubljenem jedinem bratu na svetu; sedaj se je pa stvar tako zasukala, da je izgubila vse, vse . . . Materi se je bala spomniti njegovo ime.

Neki dan sta se sprehajali daleč čez primorsko mejo po cesti ob levi strani Reke. Blizu njenega izliva v podzemeljske votline škocijanske sta se ustavili in motrili naravno čudo, kako se voda izgublja v kraški svet. Strašne čeri se tam dvigajo iz vode in iz groznih jam, katere je tekem stoletij izjedla Reka. Kraj je skalovit in neprijazen.

Gospa Beauchampsova je srpo zrla v brezdanje globine in temne prepade, kakor da vidi v njih svojo lastno minulosť. Koga ne bi nadlegovale temne misli ob tem prizoru! Melanija je z grozo v srcu opazovala svojo mater in se kesala, da sta sploh zašli v ta kraj.

„Moja ljuba hči“, je začela, „ozdravela sem, hvala Bogu, ozdravela od dveh boleznij, a še nekaj mi teži srce. Glej“, — hčerka se je stresla kakor šiba, — „glej“, je dejala, „kakor je Bog tej-le vodi določil tek, da se po skrivnih potih podzemeljske kraševine bliža morju, tako je tudi določil tek vsakemu človeku v življenju. Neskončno modro vodi naše življenje, — modro in pravično —“

Še vedno je gledala v brezdno temnih vodá in pripovedovala Melaniji zgodbo svojih mladih let, zgodbo svoje pregrehe. Ni trenila z očesom, da bi videla lastno hčer. Srce ji je bilo tako polno, in jezik je razlagal njene srčne tajnosti. Melanija se je sklonila k materi in jo strastno stisnila z obema rokama okolu vratú, kakor bi se bala vsak trenutek izgubiti jo; mati pa kakor da ne sliši in ne vidi, je pripovedovala toliko časa, da je usahnil vir njeni povesti . . .

In še dolgo je potem molčé strmela v temno vodo.

Slednjič se vzdrami kakor iz groznih sanj, pogleda okolu sebe in pogleda tudi Melanijo, kateri so dogodki zadnjih dnij ostavili v vsi unanosti sled tihe otožnosti.

„Ali si že poslala dr. Stegoju zapuščino njegove matere?“

„Ne, mama; jutri mu mislim poslati. Pa kaj vprašaš za to?“

„Sporóči mu tudi moj pozdrav in reci, da želim, naj vestno izpolnjuje oporoko svoje matere. Vsi se moramo pokoriti neumornim ukrepom božje previdnosti.“

„Mama, ti si tako dobra!“ — Melanija je prijela materino roko in jo poljubovala . . .

Ondaj sta prav tam mirno priletela dva divja goloba ter sfrčala naravnost v svoje dupline nad vodo; gori visoko v zraku je pa ponosno krožil jastreb ter nemirno gledal sem ter tje, a niže si ni upal.

Ženski sta se dvignili in krenili domov.

* * *

Ko je nova pomlad odela naravo s cvetjem in zelenjem, ko je taščica zopet mirno žgolela na Kalinovem vrtu in je kos z družino že vzgojil in razpeljal prvi zarod, tedaj sta se odpravljali gospa Beauchampsova in Melanija v Aleksandrijo in celo v Suez uredit še neke dedinske stvari po pokojnem inženirju Beauchampsu in pridružil se jima je še dr. Stegoj.

Tudi letošnjo zimo sta bila z Melanijo na Rivijeri — dovrševala sta ženitovanjsko popotovanje, ž njima je bil tudi dr. Bohuslav grof B., ki je potem spremil mlada poročenca celó do Trsta ter se tam pristrčno poslovil s pobratimom in njegovo družico. Obljubil je, da se vrne še na slovensko zemljo ter na tihem pošepnil Josipu na uho: „Kadar bode te praznovali prvo rodbinsko slovesnost.“ Dr. Stegoj je pogledal prijatelja z zadovoljnim nasmehom ter mu slednjič segel v roko, želeč mu vso srečo v lepi češki domovini.

Teško je pustil stari Kalin tako drage znanice v ptuje kraje, a ker ni bilo drugače, udal se je in naročal Josipu:

„Dejte, dejte, vrnite se kmalu; po potu pa úči Josip svojo ženko slovenskega jezika. Saj veš, starost gre na otročje, in jaz bi se prav rad tudi ž njo kaj zmenil. Boš, kaj ne? Če me več ne dobite med živimi, pa molite zame. Meni se je sreča nasmehnila na stare dni. Hvala Vsemogočnemu za to!“

Šli so.

Potovanje je bilo za vse tri jako veselo in srečno. Dr. Stegoj skoro ni vedel, ali bi se bolj zanimal za nenavadno prirodo in za ljudi, ali za svojo ljubo ženko. Vendar je vleklo vse potnike hrepenenje, da pridejo kmalu zopet domov v Potočje.

In vrnili so se . . .

Dr. Stegoj se je nastanil v Potočju, kjer je vršil dolžnosti svojega stanu, pomagaje ubožnemu ljudstvu. Lepo je bilo življenje pri „očetu“ in ljubljeni tašči. Melanija se je pa pridno učila

slovenščine ter se čudila njeni lepoti. To je bilo staremu Kalinu največje veselje, da je mogel s svojo vnukinjo po domače kramljati. Bog mu je pustil uživati še dokaj let.

Ako so vsi štirje tako zložno kakor jedna sama družina sedeli na vrtu in se zadovoljno pogovarjali, pa je šel mimo Hribarjev Janez — sedaj že osivel mešetar — obrnil se je molčé „linksum“ ter krenil v drugo stran.

Na koncu smo!

Nam znane osebe vse še živé in se spominjajo minulih časov, ko jim je usoda črtala življenje v ostrejših potezah. Celó Bohuslav in komtesa Boženka sta jih obiskala, ko so prišli Čelbi med brate Slovence. Kmalu potem je

štela Kalinova hiša jednega človeka več in dr. Stegoju nov dokaz, da ga Bog in sreča nista ostavila.

Tisto leto pozneje o vseh svetih je dala postaviti Zalica pokojni materi na grob nov spominik, na njem so pa bile vklesane besede, katere je zložil dr. Stegoj:

Pozdrav Vam zadnji — draga mati,
V solzah izročam — Bog Vam plati
Dobrotno vse stotisočkrat!
Le skušnja trda, ne poguba,
Mi bila Vaša je obljuba,
Srce mi Vaše vrtec zlat.
Prosíte tam na rajski trati,
Da vídimo se, draga mati!

Vzori in boji.

(Po prijateljevih pismih priobčil Jož. Ošaben.)

(Dalje.)

48. Prevelika ljubezen — gotova bolezen. Ubogi Dolnik! Smola! — Pamet boljša ko žamet. — Pred Levstikom! Puškin. Nove želje. Pesnik v drevoredu. — Žalostna novica.

... prosenca ...

Mili prijatelj! Pa si res radoveden, vse hočeš vedeti. Kako sem se imel o božiču doma? Potico, katero so mi mati spekli in dali za pot, sem že pospravil; ta me je par dni spominjala še dóma, potem pa so prišle druge skrbi. A ti hočeš vsekako, da ti kaj sporočim. Bodi! Vedi torej, da sem skoro vse počitnice pretičal doma, za pečjo. Zakaj? Bilo je takoj prvi dan počitnic; doma smo se bili vse pogovorili in izprašali, in tako sem mislil, da prav storim, če stopim k sedmošolcu Franu, tovarišu in rojaku svojemu, vprašat ga, če se je že kaj odpočil od pota; saj to veš, da hodiva na počitnice vedno skupaj. Dobil sem ga pri mizi, pišočega. Sam ne vem, zakaj, a poznalo se mu je, da je v zadregi. „Komu pa pišeš?“ vprašal sem. Ni mi odgovoril, pač pa mi je molčé pokazal zavitek, na katerem je bil naslov: Cenjenemu gospodu Antonu Skalcu, šestošolcu, sedaj na počitnicah . . . Vedel sem dovolj! Moj tovariš Fran in Skalec sta neznansko prijatelja. V Ljubljani stanujeta skupaj; o njiju se res lahko reče, da sta „una anima in corporibus duobus¹⁾“; toda kaj takega bi si ne bil mislil nikdar, da niti jeden dan ne moreta živeti drug brez drugega, ali vsaj tovariš France ne

¹⁾ Jedna duša v dveh telesih.

more živeti brez Skalca. Glej, komaj sta se ločila, pa mu že piše! — Kako čudno je pač srce človeško! Za kar se vname, k tistemu vleče in goni in tira vse naše želje in misli in čustva. — Fran je bil globoko zamišljen v pisanje, zato se mu ni ljubilo govoriti z menoj. Kaj sem hotel? Pustil sem ga in tiho — odšel. Odšel tudi z neko otožnostjo; zakaj, kolikrat od prvih ur, ko sem začel hoditi z njim v Ljubljano, pa do danes, kolikrat sem mu pokazal, da ga ljubim kot svojega prijatelja, pa ni maral zame, — tega pa ljubi tako goreče! Oh, kolikrat sem bil žalosten radi tega! Kolikrat sem si želel: da imam saj jednega prijatelja, ki bi me ljubil, o kako bi ga hotel ljubiti tudi jaz, toda kdo mara zame? In oni dan se mi je zdelo, — oprosti, Josip! — da si me zapustil tudi ti, in da ga ni srca, ki bi bilo zame, in šel sem domov, spominjajoč se po poti Prešernovega izreka v krstu pri Savici:

Ne združenja, ločitve zdaj so časi,
Vsak sam naj šel bo skoz življenja zmede —

in prišedši domov, sem se vsedel za peč ter vzel v roko staro, staro rusko slovnico, katero je spisal neki dr. Tappe za Nemce, posodil pa mi jo je alojznik Potnik, ki jo je dobil v alojzijeviski knjižnici. To knjigo sem premeleval in študiral vsak dan. K Tometovim nisem šel več. Takó sem pozabil svoje gorje in se tolažil s staro resnico, da je prevelika ljubezen — gotova bolezen, in delal sem si pogum, češ: če nihče ne mara zate, pa bodi sam, kakor volk v gozdu! Punctum! —